

TRIBUNE

Nieuwsblad van de SP • jaargang 57 • nr. 7 • juli/augustus 2021 • € 1,75 • www.sp.nl

VELUWE
**KAN DE NATUUR
DE BOOM IN?**

**VACCIN TEGEN
BIG FARMA**

**KLUSECONOMIE:
KEIHARD KAPITALISME**

LILIAN INTERVIEWT JEROEN

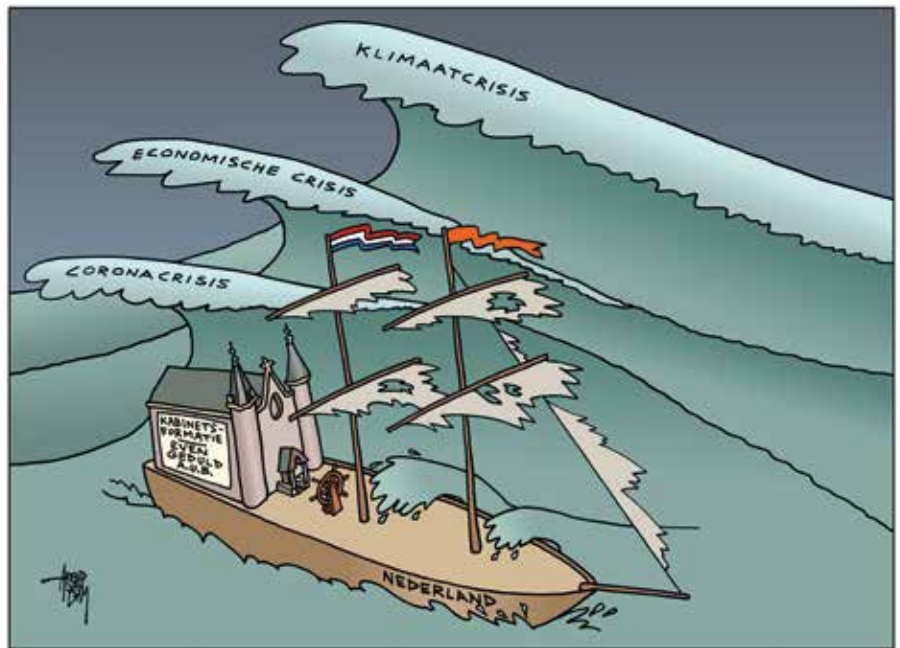
Van Sander de Kramer tot Agnes Kant, van Carrie Jansen tot Sinan Can: de gesprekken van SP-leider Lilian Marijnissen met spraakmakende bekende Nederlanders zijn de moeite waard. In de podcast *Daarom is het goed* bespreekt Marijnissen politieke onderwerpen. De blik van een columnist, een filmmaker of een cabaretier werpt daarbij altijd een ander licht op zaken.

De laatste podcast is gemaakt met Jeroen Woe: de cabaretier die op een vrolijke manier de politiek stevig aanpakt, onder andere in het tv-programma *Even tot hier*.

De podcasts zijn te volgen via Spotify en iTunes. Maar natuurlijk ook gewoon op onze eigen site terug te luisteren:

sp.nl/info/podcast-daarom-is-goed

Arend van Dam

DE SP ZET ZICH IN VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID, GELIJKWAARDIGHEID EN SOLIDARITEIT

TRIBUNE IS EEN
UITGAVE VAN DE
SOCIALISTISCHE
PARTIJ (SP) EN
VERSCHIJNT
11 MAAL
PER JAAR

Redactie
Diederik Olders (h), Lesley Arp
Daniël de Jongh, Xander Topma

Vormgeving
Nenad Mečava, Gonnie Sluijs

Aan dit nummer werkten mee
Robin Bruinsma, Maurits Gemmink
Anouk Pross, Karen Veldkamp

Foto omslag
Maurits Gemmink

Illustraties
Arend van Dam
Wim Stevenhagen

De Tribune op Internet
www.sp.nl/nieuws/tribune

Abonnement
€ 5,00 per kwartaal (machtiging)
of € 24,00 per jaar (acceptgiro).
Losse nummers € 1,75.
SP-leden ontvangen de
Tribune gratis.

SP algemeen
T (088) 243 55 55
F (033) 462 55 12
sp@sp.nl
www.sp.nl

**Abonnementen- en
ledenadministratie**
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 40
E administratie@sp.nl

Redactie Tribune
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 42
F (033) 462 55 12
E tribune@sp.nl

**De Tribune in
gesproken vorm**
Belangstellenden voor
de Tribune op cd kunnen
contact opnemen met
de SP-administratie.

Incasso contributie

Veel leden van de SP betalen hun contributie via een incassomachtiging. Sinds 1 oktober 2013 incasseert de SP het bedrag van de contributie in de eerste week van elk kwartaal. Daarbij vermelden we, conform wettelijke regels het betreffende lidnummer en het zogeheten incassanten-ID van de SP, te weten [NL86ZZZ403462460000](https://www.nl86ZZZ403462460000). Bij vragen over contributie-inning, kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van de SP, via (088) 243 55 40 of administratie@sp.nl

Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-GeenAangeleideWerken 3.0 Nederland licentie van toepassing. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl>

IN DIT NUMMER

Rondje Veluwe

Vorrang voor wild

6

'Zelden een glimlach'

Mensonterend verdienmodel

14

Positieve Brabander

Jan praat met zijn ogen

20

'Geef patenten tijdelijk vrij'

De macht van big farma

26

Kluseconomie

Investeerders versus werkkenden

32

- 4 Actueel: help met het grootste huur-zwartboek ooit
- 25 Uitgelicht: 44.000 aanklachten tegen Europees asielbeleid
- 31 Partijraadbesluiten over ROOD, jong in de SP
- 36 Daar gaat de gemeente wél over: volkshuisvesting volgens Laurens Ivens
- 38 Ron Meyer schrijft over woedende maar trotse klasse
- 44 Linksvoor: Olaf verandert soms in een vieze huisjesmelker

- 18, 19, 40, 41, 42, 43 Nieuws 45 Prikbord 46 Puzzel
- 48 Theo de buurtconciërge

COLUMN

Ideeën genoeg

Iedereen riep in de campagne dat er snel een nieuw kabinet moest komen. Toch gaan pas vijf maanden na de verkiezingen de onderhandelingen echt van start. Die tijd strekt maar één iemand tot voordeel: Mark Rutte. Sigrid Kaag zei eerst nog 'Hier scheiden onze wegen' en de complete oppositie in de Tweede Kamer zegde het vertrouwen op – maar nu gaan de twee demissionaire ministers samen iets schrijven dat moet leiden tot 'nieuw leiderschap' en een 'nieuwe bestuurscultuur'. Het zal mij benieuwen.

Wij hebben genoeg ideeën.

- **We stoppen met zaken aan de markt laten die regulering nodig hebben voor ons algemeen belang. We hebben dus ook het lef om zaken van de markt terug te halen. Zaken die iedereen nodig heeft organiseren we voor en door iedereen: wonen, zorg, onderwijs, kinderopvang, infrastructuur, veiligheid.**
- **Samenleven kun je niet alleen, we organiseren solidariteit. Van tweedeling naar samenleving. Zeker als het gaat om zekerheid, maar ook in het kader van onze volgende generatie: geen roofofbouw op onze aarde.**
- **De fundamentele ongelijkheid in ons land en het economische systeem pakken we aan. Dat is hard nodig: terwijl het aantal daklozen in Nederland groeit zijn er het afgelopen jaar, in de coronacrisis, maar liefst 214.000 miljonairs bijgekomen.**

- **Een eerlijke overheid moet je bondgenoot zijn. Toegang tot kennis, macht en recht: toegang tot de overheid, een plek waar je naartoe kunt en ook geholpen wordt, de telefoon die wordt opgenomen zonder dat iemand een nummer is, toegang tot het recht voor iedereen.**

Aan de slag!

Lilian Marijnissen
fractievoorzitter SP

SP WIL 25.000 WOONVERHALEN VERZAMELEN

GEZOCHT: BELLERS VOOR GROOTSTE ZWARTBOEK OOI

De wooncampagne van de SP draait op volle toeren. Dat is nodig, want er is een wooncrisis in Nederland. Jarenlang rechts beleid heeft ervoor gezorgd dat er 100.000 sociale woningen zijn verdwenen en dat de huren met maar liefst 35 procent zijn gestegen. Hoogste tijd dus om daar verandering in te brengen.

Niet de mensen zelf bepalen nu wat er gebeurt met de huisvesting, maar de markt. Hierdoor zijn veel huren te hoog, moeten mensen jarenlang wachten op een huis en kampen veel huurders met slecht onderhouden woningen. Met de wooncampagne wil de SP hier een einde aan maken.

Campagnemedewerker Lisa de Leeuw: 'Iedereen heeft recht op een gezond en betaalbaar huis. Daarvan is nu geen sprake, er is een enorme wooncrisis. Veel politici in Den Haag lijken dat niet door te hebben. Daarom moeten we bewijs verzamelen. Verhalen van mensen die laten zien hoe erg het in de praktijk is.'

Maar liefst 25.000 woonverhalen wil de SP bundelen in het grootste zwartboek ooit. Een hele klus! Op 1 juli, de dag waarop normaal gesproken de huren worden verhoogd, vindt daarom een kick-off plaats van drie maanden volop bellen. Tot en met 1 oktober worden tienduizenden mensen benaderd om hun woonverhaal te delen. We zoeken nog vrijwilligers om het SP-Belteam te ondersteunen bij deze uitdagende en leuke taak.

Wil jij meewerken aan het grootste zwartboek ooit? En helpen om een einde te maken aan de wooncrisis? Mail dan naar belteam@sp.nl en stuur je gegevens.

SP

SUCCES! GEEN HUURVERHOGING

Een eerste succes in de bestrijding van de wooncrisis is al binnengehaald! Onlangs is het voorstel van SP-Tweede Kamerlid Sandra Beckerman aangenomen, om dit jaar de huren te bevriezen. Daardoor zal de jaarlijkse huurverhoging in de sociale sector per 1 juli voor dit jaar afgeblazen. Een prachtig resultaat, dat smaakt naar meer! Er vallen immers nog heel wat woonproblemen op te lossen.

We mogen weer!

'Als ze er niet is... weet een man pas wat hij mist', is een bekende tekst van De Dijk. Zo'n gevoel hadden vast velen van ons het afgelopen jaar. Onder de mensen zijn zit ons in het bloed: ze opzoeken, naar ze luisteren en met ze in gesprek gaan. Samen strijden en samen succes vieren. Van de ene op de andere dag was dat niet meer mogelijk. Daarom ben ik ontzettend blij dat er weer steeds meer kan, nu de coronamaatregelen versoepelen. Menselijk contact, elkaar echt spreken, dat is ontzettend belangrijk. Zowel binnen onze partij als daarbuiten.

Onze campagnes bieden veel mogelijkheden om erop uit te gaan. Op 1 juli vierden we een succes in de wooncampagne: voor het eerst in jaren zijn de huren in de sociale sector niet verhoogd. Op Superzaterdag 3 juli startten we met het verzamelen van verhalen voor het grootste wonen-zwartboek ooit. Een mooie mogelijkheid om de straat op te gaan biedt de nieuwe SOLIDAIR. Een SP-kant gericht op werkenden, met onderwerpen als eerder stoppen met werken, betere bescherming voor flex- en uitzendkrachten en hogere lonen. SOLIDAIR is heel geschikt voor afdelingen die aan acties of stakingen deelnemen. Te bestellen in onze SP-shop (voor afdelingen).

Deze zomer gaan we ook weer de straat op voor betere zorg. Met als start een demonstratie voor eerlijke beloning, op 7 juli op het Plein in Den Haag. Ons voorstel voor hogere zorgsalarissen is weliswaar aangenomen, maar nog steeds is er geen loonruimte voor hogere salarissen in de zorg. Aanstekelijk vind ik ook het plan van de regio Groningen waar ze een Super Zomer Campagne starten om nieuwe (kader)leden te werven.

Ik wens jullie allemaal een heerlijke zomer toe met veel mooie ontmoetingen!

A vibrant, sun-dappled forest scene. In the mid-ground, a red tent is pitched among tall, slender trees. A person is visible on the left side of the frame. The foreground is a grassy clearing with wooden posts. The overall atmosphere is peaceful and natural.

SLAG OM DE VELUWE

De Veluwe was in de coronazomer van 2020 meer dan ooit in trek. De provincie Gelderland zoekt naar mogelijkheden om de druk op de natuur te verlichten en streeft naar een balans tussen groen en gebruik. Slappe hap, vindt de SP-fractie. Durf een keuze te maken: de natuur moet prevaleren en de mens dient een paar stappen terug te doen.

IN GELDERLAND circuleert een kaart van de Veluwe, een kaart met fauvistische trekjes. In felle kleuren wordt aangegeven waar straks mag worden gerecreëerd: ruimhartig, gecontroleerd, mondjesmaat, heel beperkt of helemaal niet. Met deze zonering wil het provinciebestuur (Gedeputeerde Staten) toerisme en recreatie reguleren, om zo de natuur zo optimaal mogelijk te beschermen.

De SP vindt er geen doekjes om. Noch de mens noch het wild laat zich sturen, met als gevolg dat ze elkaar voor de voeten en poten lopen. Als je de natuur, de flora en fauna, in bescherming wilt nemen, moet je dat niet met halfslachtige maatregelen doen. Een maakbare Veluwe bestaat niet, of je moet het grootste aaneengesloten natuurgebied van ons land veranderen in een stadspark. Een gruwel in de ogen van natuurorganisaties en ook bij de SP in Gelderland slaat de schrik om het hart als ze aan die onzalige variant denken.

Een maakbare Veluwe bestaat niet

In de Slag om de Veluwe verdedigt de SP de bossen, heide en stuifzanden in het hart van Nederland te vuur en te zwaard. Vakantieparken, horecagelegenheden en intensieve (pluim)veehouderijen moeten wijken voor de wilde zwijnen, edelherten, reeën, vossen, roofvogels, amfibieën, dassen, boommarters en andere beschermde diersoorten. Zij krijgen voorrang boven de wandelaars, fietsers, kampeers, motorrijders, mountainbikers, ruiters, langlaufers, speurneuzen, wildspotters, dagjesmensen en klootschutters. Dit klip en klare SP-geluid zal de langzaam oprukkende wolf als muziek in de oren klinken.

Dus wij, de mensen, hebben straks niets meer te zoeken op de Veluwe? Nou, meent de SP, zo weinig mogelijk. Uiteraard worden de bewoners van de Veluwe met rust gelaten en dat geldt ook voor degenen die er, meestal gedoogd door de gemeentebesturen, grote delen van het jaar verblijven in semi-permanente chalets, vakantiebungalows en stacaravans. Die laatste groep, zo is de redenering, heeft in de loop van de tijd bepaalde rechten verworven en gaat zorgvuldiger om met de omgeving dan de gemiddelde toerist.

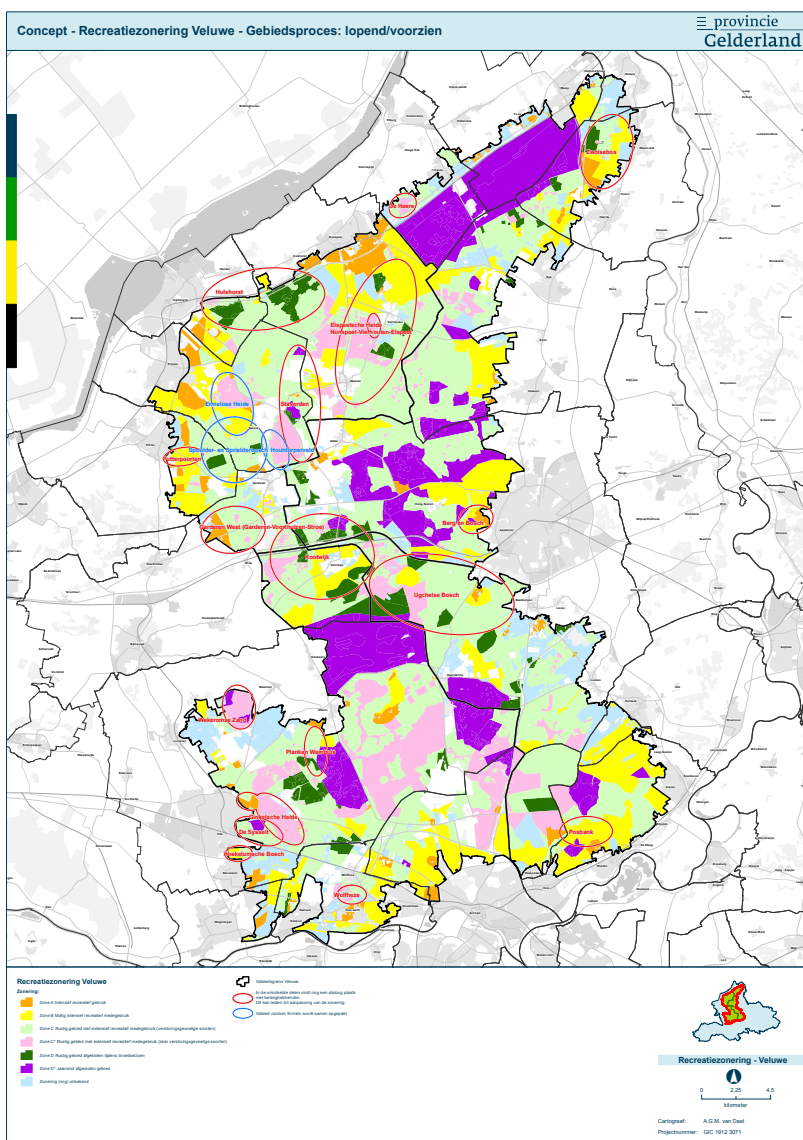
Waar moeten wij dan naartoe als we aangenaam willen verpozen in een bosrijke omgeving?

Daar hebben de Gelderse SP-statenleden ook over nagedacht. Zij opteren voor, waar dat kan, een groene buffer van een kilometer of tien breed om de Veluwe heen. Wellicht kunnen de zeventien miljoen bomen, eentje voor iedere Nederlander, uit het Nationale Bomenplan (2019) van de SP en GroenLinks er een stekje vinden. In die bomengordel kunnen wij ons dan naar hartenlust ontspannen, zonder het natuurlijk evenwicht te verstoren. Leuk ook voor de honden, die om begrijpelijke redenen niet los mogen lopen op de Veluwe. En ronduit belangrijk voor de opslag van CO₂-uitstoot.

Dat zo'n recreatiezone geen utopie is, bewijst Zeewolde: een uit de polder gestampt dorp in het zuiden van Flevoland, van de Veluwe gescheiden door de Randmeren. Op wat ooit de zeebodem was bevonden zich daar de grootste aaneengesloten loofbossen van Nederland. Met een riant netwerk aan fiets- en wandelpaden, ruimte voor campings, een walhalla voor surfers en zonzonabidders (inclusief een strand voor naturalisten) en een eldorado voor de pleziervaart. Steeds meer vakantieviervers en dagrecreanten zoeken er hun heil.

Hoe druk is het eigenlijk op de Veluwe?

Hoewel recente cijfers ontbreken, spreken de eerder vastgelegde aantallen boekdelen. In 2015 kwam de teller tot ruim 1,7 miljoen bezoekers, drie jaar later was het aantal gedaald tot 1,4 miljoen, maar het feit dat burgemeesters van Veluwegemeenten zich vorig jaar herhaaldelijk genoodzaakt zagen parkeerterreinen af te sluiten (en dat vooral in de weekends nog steeds doen), doet het

vermoeden rijzen dat de toestroom fors is toegenomen. In dat beeld past de stormloop op vakantiehuysjes, kampeerplaatsen en hotelkamers.

De Veluwe is meer dan ooit in trek, met meer dan 300.000 vaste standplaatsen als basis. En dan zijn er nog de bekende publiekstrekkers als het Dolfinarium in Harderwijk, Burgers' Zoo en het Openluchtmuseum in Arnhem, de Apenheul en Paleis Het Loo in Apeldoorn, museum Kröller-Müller in het nationaal park De Hoge Veluwe en stranden als Nulde, Horst, Bussloo en Heerde.

Rust en Stille

Om een indruk te krijgen van 'de bewegingen' op de Veluwe trekken we een dag kriskras door dit Natura 2000-gebied. Met een oppervlakte van duizend vierkante kilometer is het een onmisbare schakel in het Europese beschermingsnetwerk. Let op: de zomervakantie moet nog beginnen. Het is een zonovergoten donderdag in juni. De 60-plussers, zo wordt al snel duidelijk, zijn veruit in de meerderheid. De meeste verplaatsen zich met de elektrische fiets, er toeren motorclubs rond, vriendengroepen hebben een scootertje gehuurd of gebruiken de benenwagen. Startpunt is Drie, een buurtschap van Ermelo. Met een paar boerderijtjes, een gezellige uitspanning én een natuurcamping in het uitgestrekte en beeldschone Speulder- en Sprielderbos met zijn 'dansende' beuken, geurende naaldbomen en robuuste eiken. Wie van rust en stilte houdt en liever contemplatief dan actief in de weer is, moet hier zijn.

Joke en Peter (plus hond Anna) staan met hun camper op een droomlocatie. Ze drinken koffie en maken plannen voor de dag. Aan de overzijde van het bospad bevindt zich een trekkersveldje. De voorzieningen zijn minimaal. Niet alle 45 plekken hebben een stroomverbinding, je kunt er wel douchen en naar het toilet.

Joke en Peter zitten zelf in de vakantiebranche. Ze verhuren appartementen in Monnickendam. 'Bij ons zijn geen bossen.' Om de batterij op te laden, strijken ze zo nu en dan voor een paar dagen neer op dit kleinschalige kampeerterrein, om 'te logeren bij de boswachter'. Ze maken fietstochtjes, lezen een boek, prikken een vorkje en wandelen met viervoeter Anna zo vanuit hun kampeerauto het bos in. Joke en Peter zul je niet aantreffen op een mega-camping met zwembad, speeltuin en andere in hun ogen overbodige faciliteiten.

Er verblijven jaarlijks duizenden vakantiegangers langdurig op een van de bungalowparken

Opmerkelijk: een overnachting in Drie is toch al snel twintig tot dertig procent duurder dan op een van alle luxe voorziene gezinscamping elders op de Veluwe. 'Wij blijven liever weg van de drukte, al moeten wij er dan meer voor betalen.' Ze zijn zich bewust van hun bevoorrechte positie en hebben niet het gevoel dat zij de Veluwe belasten.

Terrassen

In schril contrast met het paradijselijke Drie staat Garderen, een van de zeven kerkdorpen van het gereformeerde bolwerk Barneveld. Drie en Garderen worden met elkaar verbonden door een werkelijk wonderschone fietsroute, van amper zeven kilometer. Eenmaal in Garderen vallen de overvolle terrassen op, ook op deze dag in de voorzomer. Aan het begin van de bebouwde kom staan P-borden om de automobilisten te weren. Ze kunnen er parkeren en overstappen op hun rijwiel (maar 'niet op zondagen').

Garderen is vanwege de ligging altijd al in trek geweest, maar het toerisme heeft er het laatste decennium een enorme vlucht genomen. Voor de IJstijd er kwam (een zeer populaire ijssalon) had je er een paar cafés en restaurants, een snackbar en twee slagers. Nu zou je Garderen bijkans het Valkenburg van de Veluwe kunnen noemen. Los van passanten verblijven jaarlijks duizenden vakantiegangers langdurig op een van de bungalowparken aan de bosrand. Bondscoach Frank de Boer is een van hen. Hij en zijn vrouw Helen wisselen Ibiza af met de Veluwe.

Attracties

Koploper wat betreft het aantal vakantiecentra in alle soorten en maten is het tien kilometer westwaarts gelegen Voorthuizen. Al bevinden die zich daar niet midden in de bossen, maar voornamelijk langs een doorgaande weg. Deze concentratie van recreatiebedrijven, met zelfs een speciale camping voor christelijke broeders en zusters en hun kroost (Het Beloofde Land), staat merkwaardig genoeg niet op de bontgekleurde zoneringskaart van de provincie Gelderland. Zou dat komen omdat Voorthuizen wordt omringd door pluimveebedrijven en recreatie onder die omstandigheden een marginale bijdrage levert aan de overlast?

Van de SP-fractie in de Gelderse staten kunnen die kippenboeren maar beter eieren voor hun geld kiezen en de grond verkopen, om zo de weg vrij te maken voor nieuw (recreatie) bos.

Tot zover de vakantieparken in dit verhaal over de Slag om de Veluwe. Tijd voor een kijkje in Starverden en meer in het bijzonder het gelijknamige kasteel. Het is een van de drukbezochte attracties op dit deel van de Veluwe. Met een chique brasserie, een bierbrouwerij, bezoekerscentrum, gerestau-

reerde watermolen en als extra bezienswaardigheid parmantige witte pauwen. Je kunt er wandelen in de kasteeltuin of picknicken op een groot grasveld. Staverden is bovendien een favoriete trouwlocatie. En hee, daar is alweer een groep met gehuurde elektrische scooters, de derde al vandaag. Vrijwel alle stoelen op het terras van de brasserie zijn bezet. Het fotogenieke kasteel en de bijgebouwen oefenen een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op menig bezoeker van de Veluwe.

Nog zo'n parel in de kroon van de Veluwe staat twintig kilometer zuidelijk van Staverden, op de grootste zandverstuiving van West-Europa. Het voormalige zendstation van Radio Kootwijk, een schepping van Julius Luthmann. Opgetrokken in beton en geheel in stijl van de art deco gebouwd in de jaren 20 van de vorige eeuw. Van hieruit werd radiotelegrafische verbinding gezocht met Indonesië, toen nog Nederlandsch-Indië.

Het imposante gebouw, respectvol ook wel de Kathedraal genoemd, is na de sluiting decennialang aan zijn lot overgelaten maar

vervolgens grondig opgeknapt. Sindsdien werkt de Kathedraal als een magneet op fietsers, wandelaars en andere voorbijgangers. Je kunt er nu feestruimte huren en er vinden culturele activiteiten plaats. Vanwege de drukte is er parkeren voor vergunningen ingevoerd bij de paar woningen, die er destijds werden neergezet om de bouwvakkers en PTT-personeel te huisvesten. En voor een parkeerplaats even verderop, nabij het voormalige zendstation, moet je zelfs betalen. *In the middle of nowhere!*

Defensie

Om bij Radio Kootwijk te geraken, moet je eerst door het dorpje Hoog Soeren (veel horeca, golfbaan, druk). Dan door een magnifiek natuurgebied en uiteindelijk over de spoorlijn omhoog de heuvel op, langs een natuurbegraafplaats. Onderaan bij de spoorbomen is Halte Assel, een snackbar annex eethuisje met veel tafels buiten. Een goudmijntje voor de uitbaters, perfect gesitueerd op een knooppunt van fietspaden.

De om de paar minuten voorbijrazende trein stoort niet, de vandaag overvliegende mili-

taire helikopters doen dat wel. Defensie bezit enkele oefenterreinen, die een substantieel deel van de Veluwe in beslag nemen. Wat moet daar in de toekomst mee gebeuren? De Gelderse SP reageert realistisch en pragmatisch. Het leger moet toch ergens oefenen en de dieren schijnen zich weinig aan te trekken van het lawaai. Daarnaast is Defensie een goede beheerder van de oefengebieden. Er komt, op de trainende soldaten na, geen mens.

Tot hier het rondje over de Veluwe. Over een paar dagen, op zondag, nog even een kijkje nemen op de Veluwezoom. En in het bijzonder de Posbank, die op de keper beschouwd al fungeert als stadspark voor de inwoners van Arnhem en omgeving. Op de provinciale zoneringskaart is de Posbank hoofdzakelijk geel gekleurd: matig intensief recreatief gebruik toegestaan.

Een status quo dus. De natuur kan hier, op dit stukje Veluwe, de boom in. •

tekst Robin Bruinsma
foto's Maurits Gemmink

ZONERINGSPLAN IS EEN WASSEN NEUS

De Recreatiezonering Veluwe van de provincie Gelderland is in de ogen van statenlid Maurits Gemmink een wassen neus. 'Ik beschouw het veel meer als een poging om het falend natuurbeleid toe te dekken.'

Gedeputeerde Staten van Gelderland willen met die zonering recreatie, agrarische bedrijvigheid, wonen en de natuur stringent reguleren met in het achterhoofd een betere bescherming van de flora en fauna op de Veluwe.

Gemmink: 'Hoe moet een wild zwijn nou weten waar hij mag komen? Een mens leest niet eens de borden in de bossen, laat staan dat hij zich iets gelegen laat aan de regels. Je zult de gebieden echt af moeten sluiten om de natuur niet te verstoren. Bij GS ontbreekt een visie op de Veluwe, de SP durft wel duidelijke keuzes te maken. Wij kiezen voor de natuur en willen dat grootschalige recreatie en het intensieve agrarische gebruik van Veluwse grond worden teruggedrongen om zo de dieren weer vrij spel te geven, zodat ze niet door dorpen gaan sjokken en soms zelfs een wandelaar aanvallen. Het massatoerisme past niet meer op een Veluwe zoals die ons voor ogen staat.'

De Gelderse SP pleit voor sanering van ten minste 25 omvangrijke agrarische bedrijven op de Veluwe. Gemmink: 'De grootste vervuilers moeten weg, alleen ondernemingen die binnen de richtlijnen voor het milieu blijven, kunnen worden ontzien. Helaas heeft de rijksoverheid helemaal niets met het milieu, al is Nederland gelukkig wel een rechtsstaat en wordt de overheid steeds vaker teruggefloten. Denk aan de invloed van Urgenda en aan de gerechtelijke uitspraak over de uitstoot van CO₂.'

UITBUITING ARBEIDSMIGRANTEN

WACHTEN OP EEN NIEUWE RAMP?

Van Den Haag tot het Limburgse Linne: in het hele land leven arbeidsmigranten onder mensonterende omstandigheden. Armoede, brandgevaar en uitbuiting zijn schering en inslag. Sebastian uit Roemenië: 'Ik kwam hier om te leven, niet om te overleven.'

Roemeense arbeidsmigranten aan het werk. Het bedrijf en de mensen op de foto komen niet voor in het artikel.

foto ANP / Paulien van de Loo©

‘Een wasje draaien kost 10 euro, voor drogen komt daar nog 5 euro bij’

IN DE HAAGSE SCHILDERSWIJK woedde in de nacht van 19 op 20 mei een grote brand. De bewoners kropen door het oog van de naald en moesten halsoverkop hun huis uit. Sommigen verloren al hun bezittingen. Onder de slachtoffers waren Bulgaren en al gauw bleek dat ze in armoedige omstandigheden leefden. Uit een gemeentelijke inspectie na de ramp bleek dat er in verschillende huizen sprake was van overbewoning en illegale kamerverhuur. De verantwoordelijke huisbazen verstopten zich volgens een gemeentewoordvoerder achter een ‘wirwar van vage bv’tjes’.

Diezelfde maand troffen de vreemdelingenpolitie en de Inspectie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid in een boerderij in het Limburgse dorpje Linne meer dan vijftig arbeidsmigranten aan. Zij woonden en werkten er als aspergestekers. Er waren geen brandmelders en blusmiddelen in de boerderij en de ramen en vluchtwegen waren gebarricadeerd. En dat terwijl er overal gasflessen en gasbranders stonden.

De eigenaar van de boerderij, tevens werkgever van de arbeidsmigranten, kreeg opdracht om hen binnen twee dagen elders onder te brengen. Verder kreeg hij enkel een voorwaardelijke dwangsom opgelegd. Een week later waren de arbeidsmigranten met de noorderzon vertrokken. De gebeurtenissen in Den Haag en Linne laten zien dat de uitbuiting van arbeidsmigranten op den duur zelfs dodelijke gevolgen zou kunnen hebben. Tenminste, zolang de politiek weigert actie te ondernemen.

Onzichtbaar

In oktober 2020 bracht het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten – onder leiding van voormalig SP-leider Emile Roemer – een rapport uit met adviezen om de positie van arbeidsmigranten te verbeteren. Het Aanjaagteam adviseerde onder andere om de registratie van arbeidsmigranten te verbeteren, zodat bekend is waar zij wonen. Veel arbeidsmigranten staan niet ingeschreven in de gemeentelijke basisregistratie.

Tony van Brecht reist als organizer bij vakbond FNV het hele land door, om samen met arbeidsmigranten te strijden tegen uitbuiting. Vaak komt hij op verschillende plekken dezelfde gezichten tegen: arbeidsmigranten die bij meerdere bazen hun geluk hebben beproefd en onzichtbaar blijven voor de gemeenten waar zij wonen. Op een zonnige maandagmiddag staat de vakbondsman Emile Roemer en SP-Tweede Kamerlid Bart van Kent te woord op een parkeerterrein in de buurt van het centrum van Almere. Een leegstaand kantoor dat een paar meter verderop staat, biedt onderdak aan om en nabij 200 arbeidsmigranten.

Scheiding van bed en baan

De bewoners van het kantoor hebben wisselende kamergenoten. Zij zijn hier gehuisvest door OTTO Workforce, het grootste uitzendbureau voor arbeidsmigranten. Van Brecht: ‘Bedrijven als OTTO rekruteren hun uitzendkrachten in het land van herkomst. Ze weten van tevoren niet waar ze komen te werken en wonen. Na 15 uur reizen krijg je een contract onder je neus geschoven.’

Inkomenszekerheid hebben de bewoners volgens Van Brecht niet: ‘Maar je zult zien dat ze altijd net genoeg werk krijgen om de huur te kunnen betalen.’ Dikwijls is de werkgever namelijk in de praktijk ook de huisbaas van de arbeidsmigrant, waardoor er dubbel aan iemand kan worden verdiend. Niet voor niets adviseert het Aanjaagteam om de arbeids- en huurcontracten los te koppelen, zodat arbeidsmigranten minder afhankelijk worden van hun baas.

Wasrekje stuk: 250 euro boete

Daarnaast confronteren uitzendbureaus arbeidsmigranten niet zelden met dubieuze boetes, die worden afgetrokken van hun salaris. ‘Bijvoorbeeld als er iets kapot is gegaan in huis. Dan worden de kosten daarvan ingehouden op je loon. Verdien je te weinig om de boete te kunnen betalen, dan worden de kosten na afloop van je dienstverband in rekening gebracht’, vertelt Van Brecht. Zo maakte hij mee dat een arbeidsmigrant

‘Uitzendbureaus en huisvesters verdienen hier gruwelijk veel aan’

250 euro moest betalen, omdat volgens de huisbaas een droger kapot was gegaan: ‘Wij hebben er bij het uitzendbureau op aangedrongen om dit te checken. Die droger bleek in werkelijkheid een wasrekje te zijn.’

De boete werd hierop ingetrokken. De vraag is echter of dit ook zonder tussenkomst van de vakbond was gebeurd, aangezien de boetes vaak ondoorgroendelijk zijn voor migranten die de Nederlandse taal niet beheersen. Roemer: ‘De FNV heeft echt aan de boom geschud om dit soort praktijken onder de aandacht van de media te brengen. Dit zijn geen incidenten.’ Van Brecht verwacht dat er een einde kan komen aan deze schimmige boetes zodra bed en baan voor arbeidsmigranten van elkaar gescheiden zijn.

Van kastje naar de muur

Ook met betrekking tot de registratie van arbeidsmigranten is er een hoop te verbeteren. Volgens Van Brecht werken niet alle gemeenten hieraan mee. Dit terwijl de huidige regels voorschrijven dat zij na vier maanden verblijf in een gemeente moeten worden ingeschreven in de Basis Registratie Personen (BRP). Tijdens zijn vele werkbezoeken voor het Aanjaagteam ontmoette Roemer arbeidsmigranten die al jarenlang in Nederland verbleven, maar nog steeds niet waren ingeschreven.

Sebastian, een uitzendkracht die in het distributiecentrum van Albert Heijn bestellingen verwerkt, verliet zijn bakermat Roemenië en werkte achtereenvolgens in Italië, Duitsland en Nederland. Sinds juni vorig jaar verblijft hij hier, maar hij staat nog altijd niet geregistreerd. Hij probeerde het al eens zelf te regelen in het stadhuis van Almere, maar werd van het kastje naar de muur gestuurd: ‘Steeds moest ik nieuwe papieren meebrengen.’ ‘Dat laat maar zien dat zelfs de belabberde huidige wetgeving niet wordt nageleefd’, concludeert Roemer. De SP-gemeenteraadsfractie in Almere heeft inmiddels vragen aan het stadsbestuur gesteld, om de inschrijving van arbeidsmigranten sneller en makkelijker te maken.

Afstand houden onmogelijk

Op de naad van Sebastians trainingsbroek

staat de toepasselijke leus *Work hard*. Zijn zoon liet hij in Roemenië achter: ‘Ik wil hem naar Nederland kunnen brengen en hier naar een voetbalacademie sturen. Daar vecht ik voor.’ In zijn geboorteland werkte Sebastian soms wel zestien uur per dag, voor een schamel bedrag van 200 euro per maand.

Op de werkvloer werd Sebastian eens gewaarschuwd omdat hij te weinig afstand hield van zijn collega's. Maar na werktijd moest hij zijn slaapkamer dikwijls met twee anderen delen: ‘Zodra ik 's ochtends opsta, bots ik al bijna tegen een huisgenoot aan.’ Het valt hem op dat hij zelden een glimlach op het gezicht van zijn medebewoners ziet, zegt hij.

De Roemeense migrant probeerde een vast contract te regelen bij Albert Heijn, maar liep tegen een muur op. Van werkgever wisselen durft hij niet, in het belang van het kind dat hij op afstand moet onderhouden. Hij is zelfs bereid te betalen om Nederlandse les te kunnen volgen, maar dat biedt zijn baas enkel aan de Poolse arbeiders aan.

Het bedrijf GoodStay, dat Sebastian en zijn huisgenoten onderdak levert, int per kamer 1600 euro huur per maand. Daarnaast betalen de huurders de hoofdprijs voor gebruik van de wasmachine. ‘Tien euro voor wassen, vijf voor drogen’, vertelt Sebastian. Van Brecht hekelt bovendien het feit dat er geen enkele mogelijkheid voor recreatie is in en rond het gebouw: ‘Mensen willen een netwerk kunnen opbouwen en *socializen*.’ Bij gebrek aan een beter alternatief zit een jong stel op het stoepje voor de parkeerplaats van de zon te genieten. ‘Ik snap best dat bedrijven een boterham willen verdienen. Maar ik kwam hier om te leven, niet om te overleven’, verzucht Sebastian.

Roemer: ‘Begin vandaag nog met betere registratie’

Wat zou er als eerste moeten gebeuren om de positie van arbeidsmigranten te versterken? Van Brecht: ‘Om te beginnen moeten ze een eigen slaapkamer krijgen. En zorg dat ze vanaf maand één het minimumloon verdienen en huurrecht krijgen.’ Roemer hoopt vooral op een snellere registratie van arbeidsmigranten. Zijn Aanjaagteam stelde voor dat werkgevers arbeidsmigranten voor aanvang van hun eerste werkdag zouden moeten laten registreren bij het RNI: het loket voor niet-ingezetenen. Op dit moment is het nog onmogelijk om via het RNI ook meteen het verblijfsadres van de arbeidsmigrant te registreren; ook dit moet wat het Aanjaagteam betreft veranderen. Roemer roept het demissionaire kabinet op om nu al aan de slag te gaan en niet te wachten tot er een nieuwe regering is: ‘De registratie en het bieden van toegang tot DigiD, daar zou je vandaag al mee kunnen beginnen.’

Daar is SP-Tweede Kamerlid Bart van Kent het roerend mee eens. ‘Het is mooi dat het rapport van het Aanjaagteam omarmd is door veel partijen. De adviezen sluiten immers aan bij wat de SP al heel lang wil. Maar teleurstellend is dat het rapport nog niet is uitgevoerd en dat daar ook weinig haast mee wordt gemaakt’, aldus de woordvoerder sociale zaken. Samen met D66-Kamerleden Steven van Weyenberg en Marijke van Beukering riep hij, naar aanleiding van het schandaal in Linne, demissionair minister Wouter Koolmees (Sociale Zaken en Werkgelegenheid, eveneens D66) op om vaart te maken met de betere bescherming van arbeidsmigranten.

Weg met het verdienmodel

Snellere registratie, betere huisvesting, de loskoppeling van arbeids- en huurcontracten: wat Van Kent betreft moet het allemaal geregeld worden en het liefst zo snel mogelijk. ‘Sowieso moeten we weten waar mensen wonen. Zo kunnen we, als arbeidsmigranten zijn uitgebuit, zorgen dat het loon wordt nabetaald. En huisjesmelkers buiten spel zetten, omdat we weten hoeveel mensen er op een adres ingeschreven staan’, vertelt het Kamerlid.

‘Als de knechtjes van de grote bedrijven aan de macht komen, verwacht ik weinig verandering’

‘Zolang we niets doen aan het verdienmodel op arbeidsmigranten, blijft deze uitbuiting bestaan’

Ook moet er volgens Van Kent een einde worden gemaakt aan het verdienmodel op arbeidsmigranten. ‘Sinds de afschaffing van de vergunningplicht voor uitzendbureaus, in 1998, zijn er vrijwel geen drempels meer om een uitzendbureau te beginnen en is er een wildgroei ontstaan’, stelt het rapport van Roemer. Daarom pleit het Aanjaagteam voor verplichte certificering voor elk uitzendbureau om op de Nederlandse markt te kunnen opereren.

Van Kent: ‘Daarmee kun je uitzendbureaus die in de fout gaan sluiten en de mogelijkheden blokkeren om later onder een nieuwe naam een uitzendbureau te beginnen. Die malafide bureaus moeten we uitroeien. Het zijn er duizenden! Je gaat naar de Kamer van Koophandel, schrijft je in, zet een naam op je busje en je bent uitzendbureau.’

Daarnaast wil de SP dat het mogelijk wordt om arbeidsmigratie te reguleren via werkvergunningen. Werkgevers moeten dan aantonen dat ze voor bepaald werk beslist mensen uit andere lidstaten nodig hebben. Zij zijn dan verplicht om zorg te dragen voor gelijk loon en gelijke werkomstandigheden.

Van Kent: ‘Uitzendlobby houdt alles tegen’

Waarom zit de regering nog op haar handen, terwijl er in de Kamer brede steun is voor de adviezen van het Aanjaagteam? ‘Geld’, reageert Van Kent. ‘De opdrachtgever die het uitzendbureau inschakelt om werknemers te leveren zit voor een dubbeltje op de eerste rang. Uitzendbureaus en huisvesters verdienen hier godsgruwelijk veel aan. De lobby van de uitzendbureaus, de ABU, is bijzonder effectief en sterk. Die houdt alles tegen. En

vergeet niet dat de distributiecentra van bedrijven als Albert Heijn ook draaien op arbeidsmigranten’, benadrukt hij.

De grote vraag is ook hoe voortvarend een nieuw kabinet aan de slag zal gaan met de adviezen van het Aanjaagteam. ‘Als het de knechtjes van die grote bedrijven zijn die aan de macht komen, dan verwacht ik weinig verandering’, stelt Van Kent. Voor het zomerreces zal de Kamer op initiatief van de SP in debat gaan over de situatie van arbeidsmigranten. Van Kent: ‘Ik wil de minister onder druk zetten om niet te wachten op de formatie of de volgende mensonterende situatie, maar te handelen. Koolmees moet aan de bak.’ •

tekst Lesley Arp
foto Maurits Gemmink

> SUCCESJE ROTTERDAMSE HUURDERS

Bewoners van de wijk IJsselmonde in Rotterdam zijn weer een stap verder in hun strijd voor fatsoenlijk huren. Hun verhuurder Frame Vastgoed gedraagt zich als een investeerder, waar alleen de centen tellen. Met het voor actieve SP'ers bekende resultaat: slechte huizen met onder andere schimmelproblemen. De bewoners vroegen hulp van de SP en kregen die uiteraard. Een paar avonden, de oprichting van een bewonerscommissie, een enquête en een zwartboek later, kunnen de bewoners het eerste succes

vieren. De wethouder gaat eindelijk Bouw- en Woningtoezicht vragen naar de problemen te kijken. Op korte termijn willen de bewoners groot onderhoud, huurverlagingen en een redelijke klantenservice. Maar eigenlijk willen ze hun huis weer van een sociale verhuurder huren en niet van een investeerder. Frame Vastgoed kocht de woningen in 2015 van de sociale verhuurder Woonstad. Sindsdien stijgen de huren, worden de woningen verwaarloosd en is de klantenservice welgeteld één uur per week bereikbaar. •

> SP'ERS ZITTEN BEZUINIGERS ACHTER DE BROEC

Tientallen vrijwilligers, donaties van mensen en bedrijven, voldoende kinderkleding: het is er allemaal, om de kinderkledingbank in het Noord-Hollandse Stede Broec draaiende te houden. Zo'n 500 gezinnen uit de regio maken gebruik van deze mogelijkheid om gratis aan kinderkleding te komen. Daarnaast krijgen ze ondersteuning bij zelfredzaamheid en tegen eenzaamheid. Totdat de gemeente besloot de ruimte niet meer beschikbaar te stellen waar de kinderkle-

dingbank haar werk deed. De logische vraag naar een nieuwe locatie werd met 'nee' beantwoord, hoewel de gemeente een potje heeft voor juist dit soort projecten. De SP West-Friesland laat het er niet bij zitten. Samen met de lokale partij OP en de vrijwilligers van de kledingbank startte de SP een online petitie en een huis-aan-huis-kaartenactie. De stand stond op 23 juni op 1300 handtekeningen. Binnenkort worden de handtekeningen aan de wethouder aangeboden. •

> OPENHEID OVER 31 MILJOEN

'Mensen met een uitkering die iets toegestopt krijgen, riskeren door de gemeente op het matje te worden geroepen. Tegelijkertijd hoeven blunderende projectontwikkelaars van dit college nauwelijks verantwoording af te leggen voor miljoenenoverschrijdingen. Dat kan zo niet langer.' Aan het woord is Lesley Arp, SP-fractievoorzitter in de Haagse gemeenteraad. Maar liefst 31 miljoen extra is er in het prestigeproject het cultuurpaleis Amare gestopt. Ook voor een grote stad als Den Haag geen klein bedrag. De verantwoording komt er nu alsnog, dankzij de SP: Arp kreeg voor elkaar dat de bonnetjes vrijgegeven moeten worden. Alleen de VVD, de partij van de verantwoordelijke wethouder, stemde tegen openbaarheid. Ook de berekening van het afgesproken bedrag wordt openbaar: Arp en haar collega's willen kunnen controleren of er niet al te gemakkelijk Haags belastinggeld werd uitgedeeld.

> GEEF JE MENING OVER DE SP-BLADEN

Dit jaar bestaat de Tribune 50 jaar. Door de jaren heen is de Tribune een aantal keer veranderd. De vormgeving, de opzet. De laatste oprisser is alweer meer dan tien jaar geleden. Ook het blad van het wetenschappelijk bureau van de SP, de Spanning, is toe aan vernieuwing. We willen graag van onze leden horen wat jullie goed en slecht vinden, welke ideeën jullie hebben voor de partijbladen. Ander lettertype? Beter online-artikelen? Meer internationaal nieuws? Afblijven van je favoriete onderdeel? Laat het ons weten!

Op de SP-website is een enquête gezet die je kunt invullen. Hoe meer mensen die invullen, hoe beter wij de Tribune en de Spanning kunnen opfrissen. •

sp.nl/tribuneenspanning

> VLAARDINGEN HET TWEEDE GRONINGEN?

Gaswinning in Vlaardingen. Een bodemdaling van 2 tot 3 centimeter en mogelijke aardbevingen: de Nederlandse AardolieMaatschappij (NAM) ziet het probleem niet. De SP Vlaardingen wel. Vlaardingers hebben geen zin om een tweede Groningen te worden. Investeer liever in een voor mensen betaalbare energietransitie, stelt de lokale SP op haar website. Voor de zekerheid is ook maar vast een link geplaatst naar de site waar mijnbouwschade geclaimd kan worden.

> SP GRONINGEN WIL HONDENBELASTING AFSCHAFFEN

Hondenbezitters in Groningen betalen 130 euro hondenbelasting per jaar. De SP daar vanaf. In de Tweede Kamer én in de gemeente Groningen. Het is natuurlijk wel een inkomstenbron voor de gemeente. Gronings SP-raadslid Bob de Greef: 'De hondenbelasting verdwijnt in de algemene middelen en wordt als oneerlijk ervaren door veel hondenbezitters in onze gemeente. Het dient niet meer het doel waar het ooit voor is bedacht: wilde honden en hondenkarren.' Omdat de gemeente Groningen 6,5 miljoen euro heeft overgehouden, zien de SP'ers hun kans schoon om in elk geval Groningen hondenbelastingvrij te krijgen. In juli wordt erover besloten.

foto Joshua Versijde

> STOP GEDWONGEN VERHUIZING

'Om bedrijfseconomische redenen' worden 24 Apeldoornse ouderen met dementie gedwongen verhuisd, waarbij niet eens zeker is of ze hun vertrouwde verzorgenden wel behouden. Voor familie en zorgmedewerkers van zorginstelling Het Kristal is de maat vol. 'Het gaat om een kleine groep ouderen. Daar moet en kan je een oplossing voor zoeken zonder dat ze op hun oude dag verplicht moeten verhuizen. Verhuizen geeft ongelooflijk veel onrust. Voor de ouderen zelf, maar ook voor hun familie. Dit besluit heeft niets met goede zorg te maken, maar alleen met geld en met winsten', zegt Sunita Biharie, fractievoorzitter voor de SP in Apeldoorn.

De SP Apeldoorn organiseerde een actie om de verantwoordelijke directeur te confronteren. SP-fractievoorzitter Lilian Marijnissen kwam langs en vroeg zich hardop af: 'Hoe haal je het in je hoofd?' Met een heuse rode stopknop riep ze de zorginstelling op deze tachtig- en negentigjarigen met rust te laten. Juist in een tijd waarin de SP eindelijk steun krijgt voor het plan voor zorgbuurthuizen: kleinschalige zorgvoorzieningen zodat iedereen oud kan worden in de eigen buurt. •

Kijk hier het filmpje van de actie terug: sp.nl/hoehaaljehetinjehoofd

> SPELEN VOOR VERANDERING

In Amstelveen is half juni een vrolijke en succesvolle actie gehouden. Kinderen op een opblaas-springkussen, een SP-parasol met de simpele eis 'Wij willen veilig spelen' en wat media-aandacht waren genoeg om de lokale wethouder ertoe aan te zetten uit te kijken naar betere speelplekken en veiliger oversteekplaatsen in de buurt van de Rooseveltlaan. •

Kijk hier het filmpje van de actie terug: sp.nl/speeltuinrooseveltlaan

stilt uit filmpje van AANI, Amstelveen

HIJ BRENGT ZIJN DAGEN door volgens een mes-scherp schema, in zijn domein: een speciaal gebouwde en van high tech apparatuur voorziene aanbouw. Met uitzicht op de ri-ante achtertuin en meer in het bijzonder zijn volière. Er scharrelen kippen en de hond, een witte labradoodle, zoekt verkoeling in de schaduw.

Zeven jaar geleden werd Jan van Hoof (63) getroffen door een infarct, toen een bloedprop in zijn hersenstam schoot. Alle spieren werden lamgelegd, alleen zijn zintui- gen bleven buiten schot. De gemoedelijke Brabander houdt de regie over zijn leven dankzij echtgenote Marion (62), een vaste ploeg verzorgenden en de apparatuur.

De aanbouw hebben Jan en Marion zelf be- taald, omdat ze de vrije hand wilden houden bij de inrichting. 'De Wmo stelt allerlei regels en voorschriften waarmee wij niet mee uit de voeten konden. De instanties gaan niet

uit van de wensen van de individuele cliënt, terwijl die toch het beste weet wat goed voor hem is. De protocollen zijn heilig.'

Eigen Irma Sluis

Marion spreekt, Jan zou exact hetzelfde hebben gezegd. De communicatie met hem verloopt via zijn vrouw, maar hij is wel degelijk betrokken bij het gesprek. Jan praat met zijn ogen en Marion kan hem als geen ander 'lezen'. Zij treedt op als zijn spreek- buis, als 'zijn eigen Irma Sluis'. Marion is het equivalent van de bekendste gebarentolk van Nederland. En als het heel nauw luistert wat Jan wil verduidelijken, gebruiken ze een kaart met cijfers en letters. Ogen open- sperren of even omhoog bewegen, of kort sluiten. Als Jan lacht, en dat doet hij graag en vaak, breekt de zon door op zijn gelaat.

Jan van Hoof is een aardige vent, goed geluimd, een opgewekt gemoed. De aan hem

toegekende titel *Meest Positieve Brabander van 2020* heeft hij dik verdiend. Dat hij na de vaak moedeloos makende omzwervingen langs verpleeghuizen en revalidatiecentra van de voorbije jaren niet het bijltje erbij neer heeft gegooid, dwingt respect en bewonde- ring af.

En dan te bedenken dat de artsen destijds tegen Marion zeiden: 'Mevrouw, u bent nog zo jong...' Ze bedoelden: 'U moet weten wat u zichzelf op de hals haalt met de verzorging van uw echtgenoot. Het is misschien toch beter om met de behandeling te stoppen.'

Jan hoorde het ook, maar kon geen weer- woord geven. Zoals hij altijd gedoemd is om sprakeloos te luisteren naar wat anderen achter zijn rug om over hem zeggen. 'Dat gevoel van machteloosheid... Het feit dat jou niets wordt gevraagd terwijl het wel over jou gaat. Dat voedt niet alleen de achterdocht, maar vergroot vooral de angst om dood te gaan.'

SPRAKELOOS, MAAR NIET ONMONDIG

Veldhovenaar Jan van Hoof zit opgesloten in zijn lichaam. De artsen hadden hem opgegeven, maar zelf wilde hij blijven leven. Dankzij zijn levenslust, de onvoorwaardelijke inzet van zijn vrouw Marion en een 'legertje' verzorgenden en verpleegkundigen geniet Jan van elke moment dat hij onder de mensen is. Het ongelooflijke verhaal van een bijzondere SP'er.

Aan de slag

Jan koos voor het leven. Hij denkt in mogelijkheden en Marion gaat daar in volle overtuiging in mee. Voordat hij uiteindelijk 'landde' in zijn eigen woning, moest hij een langdurig traject vol hobbels en valkuilen volgen. Verschillende instellingen voor revalidatie konden hem niet langs het juiste pad leiden. Ze waren niet berekend op de intensiteit van de zorg voor Jan. En bleken niet in staat om hem ook maar enigszins te helpen bij het 'resetten' van zijn uitgeschakelde lichaam.

Even gloorde er hoop aan de horizon, toen een toonaangevende revalidatiekliniek in het Limburgse Hoensbroek hem wel wilde opnemen. Jan ging er aan de slag, maar mocht niet langer dan drie maanden blijven. Ten langen leste kozen Jan en Marion voor een verpleeghuis in Eindhoven, buurgemeente van Veldhoven. Maar daar

gold als voorwaarde dat hij overdag thuis moest blijven.

Alweer een nieuwe uitdaging diende zich hierop aan. Ze schaften een busje aan en lieten dat geschikt maken voor het dagelijkse vervoer van Jan. Een groep van 26 vrijwilligers uit hun eigen kring verdeelde onderling de ritten. Intussen bleven Marion en hun twee dochters speuren naar 24-uurszorg. Tevergeefs. 'Dan doen we het zelf wel', zei Marion.

Dat zij financieel in staat waren zelf flink bij te dragen aan de noodzakelijke bouw van een speciale ruimte voor Jan, noemen ze een geluk bij een ongeluk. Over het overleg met zorgverzekeraars, de belastingdienst en uitkeringsinstanties en de tergende bureaucratie kan Marion een boek schrijven.

'Jan is de regisseur van zijn leven'

Beiden waren lang werkzaam in de zorg. Jan

als zorgmanager bij een zorgorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking en Marion als verpleegkundige in dezelfde zorgcategorie. Dat was een voordeel bij de onderhandelingen. Ze vogelden alles zelf uit, vonden de weg in het doolhof van regels en voorschriften. Een lotgenoot van Jan bracht uitkomst. Een alleenstaande man, ze zochten hem op in Zeeland. Ze kwamen aan de weet dat hij zijn zorg, verleend door vijftien(!) verpleegkundigen, inkoopt via het PAB (Persoonlijk Assistentie Budget). Dat is bedoeld voor volwassenen die 24/7 zorg behoeven, maar wel zelf de regie over hun leven voeren.

'Precies daar gaat het ons om. Jan is de regisseur van zijn leven. Hij bepaalt hoe alles reilt en zeilt.' Zo beschouwd is Marion Jans producent, zij faciliteert en houdt het schip op koers. Overigens stopte ze afgelopen maart met buitenshuis werken, om zich

‘Wat wij doen zou niet de uitzondering moeten zijn, maar de regel’

als mantelzorger volledig op Jan te kunnen concentreren. Ze ontvangt daarvoor de rechtmatige vergoeding. Die is beduidend lager dan het salaris dat zij verdiende. Toch ging haar eigen bijdrage aan het Centraal Administratie Kantoor, verplicht volgens de Wet langdurige zorg, niet omlaag.

Dat is een van de vele ergernisjes. Maar al te lang willen ze er niet bij stilstaan. Blij als ze zijn dat Jan in zijn vertrouwde omgeving zin kan geven aan zijn leven. En dat hij durft zich over te leveren aan de liefdevolle én deskundige verzorging die Marion en de verpleegkundigen en verzorgenden hem geven. Vertrouwde gezichten, een hechte band, bekwaam uitgevoerde handelingen, gegarandeerde privacy en op zijn tijd een lach en een traan: je zult Jan niet horen klagen over zijn team.

Worstenbroodje

Marion: ‘Wij hebben geleerd hoe we Jan moeten lezen en kunnen direct inschatten wat hij wil of wat nodig is. Je mag hem geen seconde uit het oog verliezen. Is het toch nodig om hem eventjes alleen te laten, dan staat daar nog altijd de alarminstallatie.’ Een stickertje boven Jans wenkbrauw correspondeert ermee. Op deze manier is zijn veiligheid gewaarborgd.

Ze heeft het al vaker gezegd: Jan zit gevangen in zijn eigen lichaam. Zijn hoofd ligt enigszins schuin tegen het kussen van zijn rolstoel. In zijn hals zit een tracheostoma, een opening naar de luchtpijp. Met daarin de tracheacanule: een buisje waarmee de drager, al dan niet met beademingsmachine,

kan ademen. Het is van levensbelang dat ophopend slijm bijtijds wordt weggezogen.

Eten en drinken lukt Jan niet zelfstandig. Hij kan kauwen noch slikken. Ook daar heeft Jan zich bij neergelegd.

Nooit meer een Brabants worstenbroodje? Oh, jawel hoor. Daar hebben ze iets op gevonden, vindingrijk als een mens wordt onder afwijkende omstandigheden. Ze stoppen een stukje van de lekkernij in een gaasje, plaatsen dat in Jans mond en zo kan hij in elk geval de smaak nog proeven. Met een dropje of een snoepje lukt dat ook prima. Zo zoeken ze telkens weer naar praktische oplossingen om het bestaan voor Jan zo aangenaam mogelijk te maken.

Op vakantie

Geloof het of niet, ze gaan ook op vakantie. Met het busje en daarachter een caravan. Dat begon toen een neef trouwde in Spanje en hen uitnodigde. Marion zag aanvankelijk beren op de weg, Jan vertrouwde erop dat het goed zou komen. Er ging wel een uiterst precieze voorbereiding aan vooraf. Toen die missie eenmaal was geslaagd, durfden ze het ook aan om in eigen land te kamperen. Het hoeft niet ver van huis te zijn, een paar dagen in een andere omgeving voelen als een geschenk uit de hemel.

Ga maar na, elke dag hetzelfde strakke ritme. Jan ontwaakt altijd om klokslag 7 uur en begint met luisteren naar Radio 1: hij volgt de actualiteit op de voet. Hij wordt

afgekoppeld van de beademing, dan worden zijn spieren 'wakker gemaakt'. Hij krijgt te eten en wordt vervolgens met de tillift op de postoel gehesen om te poepen; plassen gaat via een katheter. Marion: 'Die tijd nemen ze niet voor je in het verpleeghuis. Daar moet je het met incontinentiemateriaal doen. Met alle nare gevolgen van dien. Dat Jan op deze manier zijn grote boodschap kan doen, is goed voor zijn gevoel van eigenwaarde.'

Als Jan is gewassen en aangekleed (altijd een nette broek, keurig overhemd en dito schoenen), volgt het uurtje op de statafel. Stapje voor stapje, in figuurlijke zin, heeft Jan geleerd om een poos op eigen benen te staan. Dat is goed voor zijn voeten en de doorbloeding en het geeft hem ook de

gelegenheid de mensen om hem heen in de ogen te kijken. Voor zijn conditie en om de spieren in beweging te brengen, 'fietst' Jan daarnaast met regelmaat op de MOTOmed: een elektrische bewegingstrainer.

Aan inspraak geen gebrek

De rest van de tijd vult Jan met luisteren naar podcasts, lezen (luisterboeken of een voorleessessie van een vrijwilliger), tv-series kijken (niet met Nederlandse ondertiteling, die kan hij met zijn ogen niet bijbenen) en sport volgen (vroeger bezocht hij regelmatig wedstrijden van PSV). Soms gaat hij met Marion op pad. Naar het theater of een museum, naar de bouwmarkt of de dieren-speciaalzaak. Als Jan het nodig vindt dat de volière wordt opgeknapt, laat hij dat wel

'De liefde houdt ons op de been'

LOCKED-IN SYNDROOM

Er zijn drie gradaties van het locked-in syndroom (LIS): gedeeltelijk, klassiek en totaal. Bij de zwaarste variant kan de patiënt zelfs de ogen/oogleden niet bewegen.

Het syndroom is geen ziekte, maar een neurologische toestand waarvan de oorzaken divers kunnen zijn. Vaak ontstaat het als gevolg van een bloedpropje in de hersenen dat schade aan de hersenstam veroorzaakt, waardoor de signaalfunctie van de hersenen wordt uitgeschakeld. Bij LIS zijn de spieren van het gelaat, de mond, de tong en de ledematen verlamd.

Hoeveel LIS-patiënten er precies zijn in ons land, is niet officieel vastgelegd. Het aantal mensen met een totaal LIS wordt geschat op 120.

Stichting Unlocked, een initiatief van vrijwilligers, zet zich in voor een betere begeleiding en meer onderzoek naar nieuwe therapieën. Er worden ook fondsen geworven en Unlocked brengt patiënten en betrokkenen bij elkaar. De belangrijkste doelstelling is verbetering van de kwaliteit van leven.

In 2007 kon het grote publiek kennismaken met het syndroom via de Franse speelfilm *La Scaphandre et le Papillon* (Engelse titel *The Diving Bell and the Butterfly*). Deze ontroerende productie gaat over Jean-Dominique Bauby, de hoofdredacteur van de glossy *Elle*. Hij werd getroffen door het locked-in syndroom en schreef samen met een therapeute een boek over zijn leven. Letter voor letter. •

weten. En ook hoe hij het dan wil hebben. Aan inspraak geen gebrek. Jan mag dan niet kunnen praten, hij is allesbehalve onmondig.

Marion: 'Zoals dat in de beste families voorkomt, maken wij ook weleens ruzie. Al duurt dat nooit lang. Daar is Jan te aardig voor, hè Jan...'

Jan tovert een lach op zijn gezicht. Ze kennen elkaar door en door, zijn 42 jaar getrouwd en hebben aan één oogopslag genoeg om elkaar te begrijpen. 'De liefde houdt ons op de been.'

Gastlessen

Wat Jan en Marion ook doen: gastlessen geven aan bij voorbeeld verzorgenden in opleiding. Ze vertellen over hun ervaringen, over hoe zij het hebben geregeld. Over de zeer specifieke zorgvraag van LIS-patiënten en bovenal over het houden van de regie over je eigen leven. 'Het systeem zal er niet door veranderen, maar wij kunnen wel duidelijk maken dat iedere patiënt, hoe bedlegerig en hulpbehoevend ook, met respect en discretie moet worden behandeld. Dat wij in staat zijn geweest het lot van Jan in eigen hand te nemen, is een groot voorrecht. Dat is helaas niet voor

iedereen weggelegd. Het zou zo moeten zijn dat wat wij doen geen uitzondering vormt, maar de regel.'

Tot aan zijn infarct was Jan niet alleen een harde werker die graag knutselde en tuinierde, maar evenzeer een betrokken SP'er van het eerste uur. Ooit stond hij op de kandidatenlijst voor de gemeenteraad van Veldhoven. Eerst op een verkiesbare plaats, maar omdat hij al zoveel vrijwilligerswerk deed liet hij zich een paar plekken terugzetten. Marion heeft een *Tribune* uit 1993 gevonden, met Jan als gast in de toenmalige rubriek *Het Laatste Woord*. Jan zei daarin onder meer: 'Ik heb bewondering voor mensen die hun spaarzame vrije tijd opofferen aan vrijwilligerswerk.'

Gevraagd naar wat hem bindt aan de SP, wil Jan er geen enkel misverstand over laten bestaan. Met de cijfers en letters, stuk voor stuk aangegeven met zijn ogen en door Marion op een briefje geschreven, laat hij weten: 'De SP is voor gelijke kansen voor iedereen en zet zich in voor het recht van ieder mens op een volwaardig bestaan.' Daarmee is geen woord te veel gezegd. •

tekst Robin Bruinsma
foto's Maurits Gemmink

Jan volgt de actualiteit op de voet: elke dag begint met Radio 1

44.000 DODEN

20 juni: Wereldvluchtelingendag. Op het strand in Scheveningen is een tijdelijk monument neergezet voor de meer dan 44.000 doden die sinds 1993 vielen aan de grenzen van Europa. Tot woede van mensenrechtenorganisaties worden vluchtelingen zelfs teruggeduwd: terug de zee in, terug naar gevaarlijke landen. SP-Tweede Kamerlid Jasper van Dijk, in het radioprogramma De NieuwsBV: 'Er is een praktijk ontstaan waarin migranten met grof geweld buiten Europa worden gehouden. Vluchtelingen hebben recht op fatsoenlijke opvang én een fatsoenlijke procedure.' Het tijdelijke monument in Scheveningen laat, paaltje voor paaltje, naam voor naam, leven voor leven, zien waarom mensenrechten niet onderhandelbaar zijn.

foto Robin Utrecht / ANP©

BIG FARMA TER VERANTWOORDING

‘FARMACEUTISCHE BEDRIJVEN ZIJN EEN SOORT DURFKAPITALISTEN GEWORDEN’

Paracetamol is in de supermarkt nog goedkoper dan kauwgum maar de prijzen voor nieuwe, gepatenteerde geneesmiddelen rijzen de pan uit. De huidige coronapandemie is dan ook uiterst lucratief gebleken. Wilbert Bannenberg: ‘Maar er wordt zoveel publiek geld in deze vaccins geïnvesteerd, dan mag het niet zo zijn dat alle winst enkel bij big farma terecht komt.’

WILBERT BANNENBERG VOLGT de farma-industrie al decennialang op de voet. Hij is arts en deskundige op het gebied van publieke gezondheid. Gevraagd naar de oorsprong van zijn levenslange fascinatie met de farma-industrie, verwijst hij naar een speling van het lot, ergens in de zeventiger jaren. Bannenberg studeerde geneeskunde aan de Vrije Universiteit: 'Na vier jaar theorie moesten we naar de praktijk, maar daar waren niet genoeg plekken voor al die studenten. Er was een loting: daar kwam uit dat ik negen maanden moest wachten. Ik vroeg me in die tijd vaak af waarom mensen in Afrika minder oud werden. Was dat vanwege gevaarlijke ziekten of vanwege armoede? Daar besloot ik in te duiken. Het heeft mijn leven totaal veranderd.'

Bannenberg vertrok in 1975 naar Ghana, om stage te lopen in een ziekenhuis dat was opgezet door de katholieke missie. 'Op verzoek van het ziekenhuis en de bisschop hield ik me bezig met de geneesmiddelenvoorziening. We kregen medicijnen gedoneerd die met liefde waren verzameld door zusters uit Heerlen. Daar konden we helaas helemaal niks mee. Ook hadden we ontzettend veel gratis proefmonsters van de farma-industrie. Maar de geneesmiddelen die we het meeste nodig hadden, die waren er niet', blik hij terug.

Koloniale belangen

Samen met de verpleegkundigen inventariseerde de geneeskundestudent de meest voorkomende ziekten en de essentiële geneesmiddelen die nodig waren om die te bestrijden. Bannenberg: 'Sindsdien ben

'De uitgaven voor gepatenteerde geneesmiddelen stijgen zo hard, dat ze in ziekenhuizen andere zorg dreigen te verdringen'

ik mij ervoor in gaan zetten dat mensen in lage- en midden-inkomenslanden ook toegang krijgen tot basisgeneesmiddelen. Maar ik ging me ook afvragen waarom de farma-industrie zoveel dingen verkocht die ze daar eigenlijk niet nodig hadden. Bijvoorbeeld onze toen nog Nederlandse trots Organon. Die verkocht anabole steroïden als middel tegen ondervoeding bij kinderen in Afrika. In Nederland was die indicatie nooit goedgekeurd. Een duidelijk voorbeeld van een dubbele standaard.'

Eenmaal terug in Nederland richtte Bannenberg in 1979 met andere geneeskundestudenten de Werkgroep Medische Ontwikkelingssamenwerking op, vandaag de dag bekend als Wemos. Twee jaar later organiseerde Wemos een drukbezocht congres over gezondheid en politiek in ontwikkelingslanden. Bannenberg: 'We kwamen tot de conclusie dat de gezondheidszorg in het koloniale Afrika er vooral op gericht was om de belangen van plantage-eigenaren te beschermen. Besmettelijke ziekten wilde men voorkomen, maar voor het feit dat moeders onnodig doodbloedden bij de bevalling was minder aandacht. Voor een aantal tropische ziekten werden helemaal geen geneesmiddelen ontwikkeld door de farma-industrie, omdat er niets mee te verdienen viel.'

Dubbele standaard

Tegen de promotie van anabole steroïden in Afrika door Organon startte Wemos een rechtszaak. 'Daarop begonnen zij een rechtszaak tegen ons, om onze subsidie af te nemen. Maar we kregen amper subsidie', vertelt de medeoprichter van Wemos. De rechtszaak leidde ertoe dat Organon vervolgens 23 producten en indicaties van de wereldmarkt haalde die volgens Bannenberg niet deugden. De dubbele standaard waar Wemos sinds de oprichting tegen in actie kwam – het feit dat in Afrika medicijnen werden verkocht die in landen als Nederland verboden waren of andere indicaties hadden – is in de loop der jaren gaandeweg afgenomen, mede door de opkomst van internet.

In 1981 nam een partnerorganisatie van Wemos, Health Action International, het initiatief voor een gedragscode voor de farmaceutische industrie. Bannenberg: 'We zijn daarvoor gaan lobbyen binnen de Wereldgezondheidsorganisatie, de WHO. Maar de Verenigde Staten waren tegen – en die betaalden 25 procent van de contributie van de WHO. De farma-industrie ging aan de slag met een vrijwillige gedragscode, maar

dat was een doekje voor het bloeden. Veertig jaar later maakte de Vereniging van Innovatieve Geneesmiddelen (VIG), de belangenorganisatie van farma in Nederland, opnieuw een ethische gedragscode – na jaren kritiek te hebben ontvangen op excessieve prijzen. Maar daar stond bijvoorbeeld helemaal niets over prijsvorming van geneesmiddelen in.'

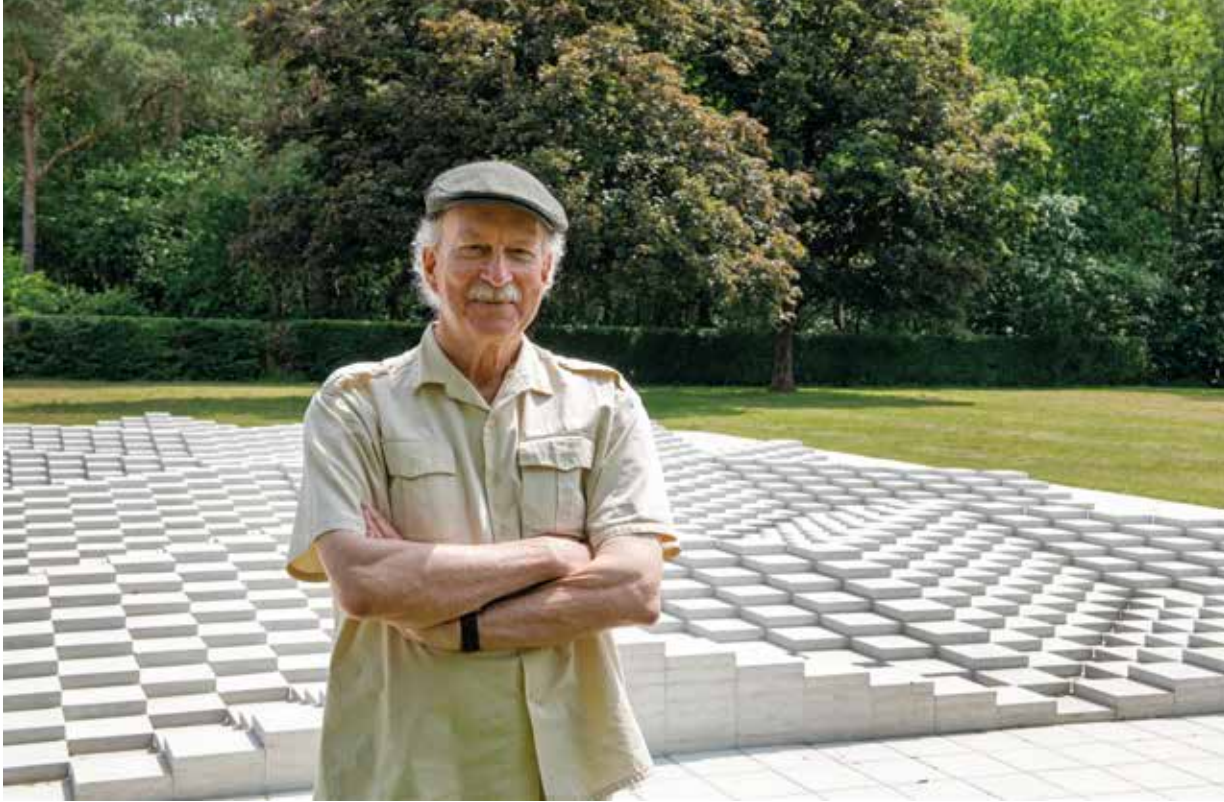
Wat kost een reddingsboei?

De decennia tussen de jaren vijftig en tachtig waren volgens Bannenberg gouden tijden voor de farma-industrie. Farmaceutische bedrijven ontdekten nieuwe antibiotica en nieuwe medicijnen tegen hart- en vaatziekten. Sinds het jaar 2000 doet de farma-industrie steeds minder eigen onderzoek. Slechts een kwart van de medicijnen die zij verkopen is door de bedrijven zelf ontwikkeld. 'Het zijn een soort durfkapitalisten geworden, die er vooral op uit zijn om hun aandeelhouders tevreden te stellen en winsten te maximaliseren. Dat leidt tot excessen en maakt nieuwe medicijnen, bijvoorbeeld tegen kanker en corona, heel duur', licht hij toe.

De farma-industrie gebruikt *value-based pricing* als prijsmodel. 'Stel: iemand valt van boord en dreigt te verdrinken. Je gooit diegene een reddingsboei toe. Die persoon komt druipend aan boord en vraagt: hoe duur was de redding? Dan zeg je: je kunt nu veertig jaar langer leven. Rekenen we 80.000 euro per gewonnen levensjaar, dan komen we op 3,2 miljoen. Maar om je te matsen, hoef je slechts 100.000 euro te betalen', omschrijft Bannenberg: 'Maar dat heeft natuurlijk niets te maken met de echte kosten.'

Van de zeven miljard aardbewoners hebben er vijf miljard toegang tot een basispakket aan geneesmiddelen. Het doel van de VN is dat iedereen in 2030 toegang heeft tot zo'n basispakket. Een jaar of vier geleden is doorerekend wat dat zou kosten. Toen bleek dat we de 201 belangrijkste geneesmiddelen aan iedereen beschikbaar zouden kunnen stellen, voor 13 tot 25 dollar per persoon per jaar. Dat is 11 procent van wat we nu aan geneesmiddelen uitgeven. De verdeling tussen rijk en arm is dus fout.'

Volgens Bannenberg is er sprake van twee zeer verschillende markten voor geneesmiddelen: generiek en gepatenteerd. Enerzijds heb je de generieke geneesmiddelen: denk aan antibiotica, cholesterolemmeren en paracetamol. Dat zijn geneesmiddelen die niet langer worden beschermd met een octrooi. Daardoor kunnen ze vrijelijk

worden nagemaakt, verkocht en ingevoerd. 'Deze medicijnen zijn de afgelopen twintig jaar maar liefst 60 procent goedkoper geworden. Paracetamol is in de supermarkt zelfs goedkoper dan kauwgum.'

Door de globalisering worden deze geneesmiddelen tegenwoordig met name geproduceerd in lagelonenlanden en de grondstoffen komen daar ook vandaan. China en India zijn samen verantwoordelijk voor 80 procent van de farmaceutische grondstoffen. Volgens Bannenberg is het wenselijk dat deze generieke medicijnen wat minder goedkoop worden: 'Dan worden we minder afhankelijk van deze landen, kunnen we de risico's spreiden en de productie in Europa weer op gang krijgen.'

Grof geld door marktexclusiviteit

Anderzijds zijn er dus de nieuwe geneesmiddelen, waar een patent op rust zodat de farmabedrijven die ze ontwikkeld hebben er een monopolie op hebben. Deze worden juist steeds duurder. Bannenberg: 'Voor deze geneesmiddelen zijn wij superafhankelijk van de grote farmaceutische bedrijven. De uitgaven voor deze dure geneesmiddelen stijgen de laatste vijf jaar met 10 procent per jaar, en ze dreigen daarmee andere zorg in ziekenhuizen te verdringen.'

Niet alleen aan nieuwe geneesmiddelen kan grof geld worden verdiend: 'Als wordt ontdekt dat oude geneesmiddelen ook goed

werken bij zeldzame ziekten, dan kunnen bedrijven in Europa tien jaar 'markt-exclusiviteit' krijgen. Een oud pilletje dat tien jaar geleden 28 cent kostte, kost dan nu bijvoorbeeld 140 euro. Vanwege die markt-exclusiviteit mag namelijk niemand anders dat pilletje voor die indicatie maken', legt Bannenberg uit.

In 2017 maakte de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving een rapport over wat ons te doen staat met al die nieuwe dure geneesmiddelen. SP, PvdA en GroenLinks brachten hierop in de Tweede Kamer een notitie uit: *Big farma: niet gezond!* De klimaatzaak van Urgenda tegen de Nederlandse staat inspireerde Bannenberg om een stichting op te richten: Farma ter Verantwoording. 'We willen een principe-proces gaan voeren tegen een farmaceut die de prijs van een geneesmiddel zo hoog opdrijft dat het onredelijk is.' Later dit jaar wordt waarschijnlijk bekend welk bedrijf het doelwit van de rechtszaak wordt.

Coronavaccins

Terwijl Farma ter Verantwoording bezig was met de voorbereiding van de rechtszaak, ontstond de coronacrisis. Bannenberg: 'We besloten te onderzoeken hoe de farmaindustrie de coronavaccins en -medicijnen ontwikkelt. De Verenigde Naties hebben in 2008 een set verantwoordelijkheden ten aanzien van mensenrechten geformuleerd voor farmaceutische bedrijven. De ontwik-

'Voor een aantal tropische ziekten werden geen geneesmiddelen ontwikkeld, omdat er niets mee te verdienen viel'

kelaars van vaccins en medicijnen beweren op hun websites dat zij die principes accepteren. Om dit te toetsen heeft Farma ter Verantwoording 18 criteria geformuleerd: de *Good Corona Company Practices*. Bijvoorbeeld: dat bedrijven een wereldwijd toegangsplan maken voor hun product, en dat ze de producten eerlijk verdelen.'

Binnen de Wereldgezondheidsorganisatie is in mei 2020 een platform voor farmaceuten opgericht om alle kennis, kunde en intellectueel eigendomsrecht te kunnen delen, om zo snel mogelijk het hoofd te bieden aan deze pandemie. Bannenberg: 'De Nederlandse regering zei dit initiatief te steunen, maar stapte vrij snel in een vaccin-alliantie met drie andere landen: Duitsland, Italië en Frankrijk. Uiteindelijk hebben de rijke landen samen 93 miljard gestoken in de

MAARTEN HIJINK

Tweede Kamerlid SP, woordvoerder zorg

'Met winstmarges van 20 procent behoort de farmaceutische industrie tot de meest lucratieve sectoren ter wereld. De SP pleit voor een Nationaal Fonds Betaalbare Geneesmiddelen, om de macht van de farmaceutische industrie te breken. Gevuld met geld dat farmaceuten nu uitgeven aan nutteloze marketing kan dat worden ingezet voor de doorontwikkeling van medicijnen waar ze nu woekerprijzen voor vragen. We willen de farmaceutische industrie ook dwingen tot veel meer openheid over de échte kosten van de ontwikkeling en productie van geneesmiddelen. Voor coronavaccins worden nu bijvoorbeeld hoge prijzen per prik betaald terwijl overheden de industrie met miljarden euro's hebben ondersteund om ze te ontwikkelen. We willen niet dat grote bedrijven gaan cashen op corona. Daarom moeten patenten, kennis en kunde voor het maken van vaccins ook vrijgegeven worden. Anders lopen de vaccins nog jaren achter het virus aan. Dat is slecht voor de wereld maar heel gunstig voor bedrijven die nog jarenlang nieuwe vaccins tegen nieuwe coronavarianten kunnen verkopen. We komen pas van dit virus af als over de hele wereld mensen snel gevaccineerd wordt. Dat lukt alleen als de belangen van de bevolking boven die van de farmabedrijven worden gesteld.'

ontwikkeling van de vaccins, de fabrieken en het aankopen van de vaccins. Maar als hier zoveel publiek geld in omgaat, dan mag het niet zo zijn dat alle winst enkel bij 'big farma' terecht komt.'

Twee farmaceutische bedrijven waren bereid hun coronavaccins zonder winsttoeslag op de markt te brengen: AstraZeneca en Janssen. 'Pfizer stelt niet de hoofdprijs te vragen voor zijn vaccin. Het bedrijf rekent 20 dollar per vaccin voor de rijke landen, 10 dollar voor de middeninkomenslanden en de kostprijs – geschat 2 tot 3 dollar – in

lage-inkomenslanden. Maar daarmee maakt Pfizer dit jaar 26 miljard omzet, waarvan 7 miljard winst', benadrukt Bannenberg.

Van de 3 miljard vaccins die Pfizer dit jaar denkt te kunnen maken, gaan er 2 miljard naar de rijke landen. Het bedrijf beloofde 40 miljoen vaccins beschikbaar te stellen aan arme landen via het COVAX-programma van de WHO. Maar hiervan zijn er tot op heden nog niet eens 2 miljoen geleverd.

Zere been

Terwijl de WHO eiste dat de productiecapaciteit voor vaccins beter gespreid werd, bleef het opgerichte platform onbenut. De grootste vaccinfabrikanten vallen niet onder 'big farma', maar zitten volgens Bannenberg in midden-inkomenslanden zoals Zuid-Afrika en India. Bijvoorbeeld het Indiase familiebedrijf Serum Institute, dat van AstraZeneca toestemming kreeg om een miljard coronavaccins te maken.

In oktober 2020 besloten Zuid-Afrika en India een voorstel voor een ontheffing van patenten gedurende de pandemie in te dienen bij de Wereldhandelsorganisatie (WTO). Bannenberg: 'Niet alleen voor de vaccins, maar ook voor de pillen, tests en apparaten. Dat was natuurlijk tegen het zere been van big farma, want die hebben vaccins in handen waar ze in de toekomst heel veel geld mee kunnen verdienen.'

Begin mei 2021 schaarde de Amerikaanse president Joe Biden zich, conform zijn eerdere verkiezingsbelofte, achter het initiatief voor een tijdelijke ontheffing op de patenten voor coronavaccins. Volgens Bannenberg was dit een baanbrekende zet, aangezien de VS altijd de meest enthousiaste verdediger van de farma-industrie was. 'Big farma heeft toen Europa zover gekregen om deze ontheffing tegen te houden of te vertragen. De industrie probeert door middel van pappen en nathouden iedereen tevreden te stellen. Wij in Nederland denken dat de corona-pandemie achter de rug is, nu we bijna allemaal ingeënt zijn. Maar niets is minder waar. Het virus tiert gewoon welig verder en de varianten zullen blijven komen', waarschuwt hij.

Zo beschermt een enkele dosis AstraZeneca onvoldoende tegen de Zuid-Afrikaanse of Indiase variant. Bannenberg: 'Het is wachten tot er een variant komt waar de bestaande vaccins niet tegen helpen. En dan kan big farma met de door haar ontwikkelde technologie weer een opvolgvaccin maken.' Zelf verwacht de arts dat er om het jaar een nieuw coronavaccin nodig zal zijn.

Warme samenwerking nodig

Inmiddels hebben 120 landen zich aangesloten bij de oproep om het verdrag dat patenten wereldwijd afdwingbaar maakt tijdelijk los te laten voor coronaproducten. Het gaat dan om TRIPS, het handelsverdrag ten aanzien van intellectueel eigendomsrecht. 'Maar alleen de patenten opgeven is niet voldoende. Je moet ook de kennis en de kunde delen. Voor de zogenaamde 'vectorvaccins', zoals die van AstraZeneca en Janssen, heb je te maken met levende virussen die je moet laten groeien: dat gaat vaak mis. Voor mRNA-vaccins zoals Pfizer en Moderna moet je hele kleine stukjes genetische informatie in hele kleine vetbolletjes stoppen. Die techniek is minder moeilijk, maar tot vorig jaar kon nog niemand dit. Zonder kennisdeling duurt het zeker 9 tot 12 maanden om de productie van vaccins op te zetten. Met warme samenwerking zou het in 4 tot 6 maanden kunnen', legt Bannenberg uit.

Farma ter Verantwoording heeft 41 fabrieken in middeninkomenslanden onderzocht die vaccins maken. Bannenberg: 'Zij maken de bulk van alle vaccins die we wereldwijd aan kinderen geven. Slechts vijf van hen kregen een licentie van big farma om coronavaccins te produceren. Twintig zijn zonder enige hulp bezig om aan een vaccin te werken. Als die wel hulp zouden krijgen, dan zou het allemaal veel sneller gaan. Maar big farma wil koste wat kost haar businessmodel verdedigen. Je kunt immers mRNA-vaccins ook gebruiken tegen andere ziekten, zoals de gewone griep en kanker. Het lijkt er voor nu op dat de farma-industrie vele miljarden aan deze pandemie gaat verdienen.'

Bannenberg denkt dat men met het tijdelijk vrijgeven van de patenten en het delen van kennis en kunde volgend jaar voldoende capaciteit kan realiseren om snel overal een vaccin te maken wanneer nieuwe coronavarianten opduiken. Het gevolg zal ook zijn dat de prijzen van vaccins omlaag gaan, omdat big farma dan meer concurrentie krijgt. Met Farma ter Verantwoording blijft Bannenberg het reilen en zeilen van de grote farmaceutische bedrijven kritisch volgen: 'Als de patenten tijdelijk worden vrijgegeven, dan zou dat het begin van het einde van het businessmodel van big farma kunnen betekenen. Het model waarin nieuwe medicijnen steeds duurder worden en bestaande medicijnen ongelijk verdeeld zijn is op den duur onhoudbaar.'

tekst Lesley Arp
foto Maurits Gemmink

SP EN ROOD NIET SAMEN VERDER

JONGEREN VOLOP ACTIEF IN DE SP

Op 26 juni kwam de partijraad digitaal bijeen om te spreken over het rapport van de commissie Kooiman. In dit rapport staan de bevindingen van de commissie over de situatie tussen de SP en jongerenorganisatie ROOD. De partijraad is de belangrijkste vergadering binnen de SP waar alle afdelingsvoorzitters en het partijbestuur samenkomen om besluiten te nemen en dus de aangewezen plek om het rapport te bespreken.

Centraal in dat rapport stond de conclusie dat SP en ROOD niet samen verder kunnen. Een pijnlijke conclusie voor de commissie, voor de partij en voor mij als voorzitter.

Wat vooraf ging

In de loop van vorig jaar kreeg het partijbestuur steeds meer signalen dat het niet goed ging bij ROOD. Het Communistisch Platform, een groep leden met een eigen partijstructuur en programma, kwam op bepalende plekken terecht binnen ROOD en kreeg daar steeds meer invloed. De partijraad heeft het Communistisch Platform bestempeld als politieke partij. Wij hebben als partij afgesproken dat je niet tegelijkertijd lid kunt zijn van de SP en een andere politieke partij, dus ook niet van het Communistisch Platform. De relatie tussen de SP en het ROOD-bestuur werd extra ingewikkeld toen ROOD besloot om leden van het Communistisch Platform, die geen lid van de SP meer zijn, in haar bestuur op te nemen. Eind vorig jaar heeft de partijraad besloten om een commissie in te stellen die onderzoek moest doen naar de ontstane situatie. Helaas is de conclusie van de commissie dat de ontstane kloof onoverbrugbaar is. ROOD bleef vasthouden aan het standpunt om lid te mogen zijn van meer politieke partijen tegelijkertijd en het recht tot groepsvorming binnen de SP. Dit gaat in tegen de afspraken die wij als partij met elkaar hebben gemaakt. Hierdoor kwamen zowel het bestuur van ROOD als het bestuur van de SP tot de conclusie dat verder praten geen zin had.

Het rapport laat zien dat we als bestuur ook de hand in eigen boezem moeten steken. We hadden te weinig contact met ROOD waardoor de problemen makkelijker de kans kregen zo groot te worden. Natuurlijk is dit ontzettend betreurenswaardig. Jongeren horen in de SP en wij hebben jongeren nodig voor onze toekomst.

Jong in de SP

Onze partijraad heeft de conclusie en aanbevelingen van de commissie overgenomen. Dit betekent dat we verder kunnen bouwen aan een goede plek voor jongeren in onze partij. We nemen afscheid van ROOD maar *niet* van onze jonge leden. Het partijbestuur gaat de aanbevelingen uit het rapport uitwerken en zal op de partijraad van 25 september een plan presenteren hoe we jongeren gaan organiseren binnen de SP.

Ondertussen zijn er in onze SP volop jongeren actief en dat blijft zo. Jongeren doen natuurlijk mee in hun eigen afdeling maar we organiseren ook landelijk activiteiten waar jonge leden van harte welkom zijn. In het najaar bijvoorbeeld is er een heel scholingsweekend voor jonge SP-leden gepland; een weekend vol boeiende sprekers en natuurlijk gezellige avonden.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met onze campagnemedewerker jongeren, Nathalie de Rooij, via ndrooij@sp.nl

Voor actuele informatie over jongeren in de SP kun je terecht op: spnet.nl/jongeren

Laten we samen, jong en oud, bouwen aan een samenleving waarin menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit centraal staan.

Jannie Visscher,
voorzitter SP

KLUSECONOMIE OP DE

Gekleurde bezorgtassen zijn niet meer weg te denken uit het straatbeeld van grote steden. Bedrijven als Deliveroo en Uber hebben in korte tijd een forse positie opgeëist in de Nederlandse markt, met grote gevolgen voor andere bedrijven en de mensen die het werk doen. 'Platformbedrijven zijn beleggingsvehikels voor gigantische investeerders.'

ROND 2014 KWAMEN ZE op in Nederland: bedrijven die met hun online platform diensten aanbieden, meestal via een app. Later werd hier de term *gig-economy* voor bedacht of, in goed Nederlands: kluseconomie. De diensten van deze bedrijven variëren van schoonmaak tot bezorging, taxiriten en meer. Voorbeelden zijn Deliveroo en Uber. De mensen die het werk uitvoeren zijn niet in dienst maar nemen als zzp'ers orders aan. Voor weinig geld en nul sociale zekerheid gaan ze aan het werk.

Niels van Doorn leidt het Platform Labor Project. Een vijfjarig onderzoeksproject aan de Universiteit van Amsterdam, gesubsidiëerd door de European Research Council. Samen met zijn team bestudeert hij de platformbedrijven en wil hij meer te weten komen over het wel en wee van de werkers. De ontwikkeling van deze platformbedrijven en de impact die ze hebben op de samenleving vond Van Doorn van meet af aan erg boeiend. In 2016 besloot hij een projectvoorstel op te stellen, dat in 2017 werd gehonoreerd. Nu doet hij met zijn team vijf jaar lang onderzoek in Amsterdam, Berlijn en New York. Om zelf te ervaren hoe het is om het werk te doen en in direct contact te komen met andere werkers, ging van Doorn ook zelf maaltijden bezorgen voor Deliveroo.

Vanuit de praktijk

Van Doorn: 'Het doel van het onderzoek is om niet alleen academische kennis te gene-

Niels van Doorn

'Platformbanen waren aanvankelijk tijdelijke baantjes voor jongeren, op weg naar iets anders'

SNIJTAFEL

Voor studenten van buiten de EU biedt de zzp-constructie een maas in de wet om meer uren te mogen werken

renen, maar ook echt in de maatschappij te staan. Bevindingen te communiceren naar beleidsmakers, andere opiniemakers en de media. We proberen beleid te beïnvloeden via de politiek, want daar moet het uiteindelijk gebeuren.'

Wie werken er eigenlijk voor de platformbedrijven? 'Het antwoord op die vraag is veranderd door de jaren heen. Zeker in het begin was het bij de kluseconomie heel divers. Sommigen doen het werk drie of vier uurtjes per week, anderen zeventig uur. Die mensen zitten in heel verschillende situaties. Dus het is heel moeilijk om te veralgemeniseren en te zeggen hoe het is om zo te werken. Daarom doen we dit onderzoek en spreken we met zoveel mogelijk mensen. Iets wat ik wel al heb gemerkt is dat steeds meer migranten dit werk zijn gaan doen. Het maakt immers niet uit als ze de taal niet spreken, de bedrijven zorgen er wel voor dat de apps in heel veel talen beschikbaar zijn.'

Hij ziet dat bijvoorbeeld gebeuren rondom de *business school* in Apeldoorn: 'Daar zitten veel studenten uit Bangladesh en Nigeria. Zij doen allemaal dit werk. En weet je waarom? Ze komen van buiten de Europese Unie. Als je in Nederland een student bent van buiten de EU dan mag je maar zestien uur per week werken. Dan hebben we het dus over zestien uur voor een minimumloontje. Ze verdienen dan simpelweg niet genoeg om rond te kunnen komen. Het is onvoldoende om studieschulden af te lossen, geld naar huis te sturen én de huur en boodschappen te betalen. In Nederland hebben we dan een legale *loophole* (een maas in de wet, -red.). Als je zzp'er bent dan mag je namelijk zoveel werken en verdienen als je wil. Dus wat gaan ze doen? Keihard aan de slag voor Deliveroo en Uber.'

Misbruik van flex

Wat van Doorn betreft is Nederland doorge-slagen in flexwerk. Bedrijven in de kluseco-

nomie maken daar volgens hem dankbaar gebruik van: 'Deze ontwikkeling heb je de afgelopen jaren gezien in alle markten, omdat je de mensen slechts per order hoeft te betalen. Je bent ze als bedrijf niks verschuldigd. Dus je kan net zoveel mensen binnenhalen als je wil – en dat doen ze ook. Het hele systeem werkt door het overaanbod aan de arbeidskant.'

Hier heeft ook een verschuiving plaatsgevonden in de afgelopen jaren. In het begin lagen de tarieven voor werkers nog redelijk hoog. Inmiddels zijn ze gekelderd, door het grote aantal mensen dat bereid is om het werk te doen: 'Er is altijd wel één iemand die zegt: oké, vooruit, ik doe die bezorging wel voor € 2,90. Terwijl de mensen die het al langere tijd doen dat echt niet accepteren. Maar ze hebben geen idee en willen gewoon geld verdienen. Het zijn vaak migranten met weinig kennis van de arbeidsmarkt en wat qua werk normaal is in Nederland. Ze hebben gewoon geen idee. Daar maken die bedrijven misbruik van.'

Vanuit de SP gaat Tweede Kamerlid Bart van Kent al jaren de strijd aan met de platformbedrijven. De zzp-constructie zoals die nu bestaat is hem een doorn in het oog: 'We hebben in Nederland niet voor niets een onderscheid tussen een werknemer en een zelfstandige. Een zelfstandige wordt in staat geacht om voor zichzelf te zorgen. De tarieven in de platformeconomie zijn dusdanig laag dat niemand in staat is om een goede voorziening voor de oude dag te treffen, of een arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten.'

Snel geld

Dat het platformbedrijven ondanks de slechte voorwaarden toch zo goed lukt om zoveel mensen aan boord te halen, komt door de gigantische investeerders die erachter schuil gaan. Met hun diepe zakken houden bedrijven bij de introductie de kosten voor de consument laag en tegelijkertijd de be-

loning voor de werkers hoog. Deze subsidie aan twee kanten zorgt ervoor dat ze snel vele klanten en werkers kunnen binnenhalen. Naarmate de tijd vordert, kelderen de tarieven voor de werkers. Maar dan zijn ze al binnen en is er altijd wel iemand die de order aanneemt.

Dat geen van de grote platformbedrijven nog winstgevend is gebleken, is een logisch gevolg van het model en is op korte termijn geen probleem voor de investeerders. Van Doorn legt uit hoe dit vanuit hun oogpunt werkt: 'Er zijn twee manieren om hiernaar te kijken. De ene manier is dit: je investeert vol en neemt de markt over. Dan heb je een monopolie-achtige positie en kan je de prijzen omhoog doen. Met die marges kan je dan misschien wel wat verdienen. Dan kunnen we onze goedkope ritjes, onze goedkope bezorging en goedkope schoonmaak wel vergeten. Dan moet er geld verdiend worden. Dat is één manier om er naar te kijken.'

Hij vervolgt: 'De andere manier is deze, en dat vind ik waarschijnlijker: wat er met de bedrijven gebeurt boeit ze niks. Het is de markt opdrijven, zoals ze met Uber, DoorDash en Deliveroo hebben gedaan. Je drijft de prijs per aandeel zo hoog op dat de investeerders keihard hun geld terugkrijgen zodra het bedrijf publiek gaat. Dan gaan ze cashen, dat is de exit. Dan heb jij als investeerder je geld en ga je gewoon weer ergens anders investeren. Ze geven niks om de toekomst van de bedrijven en de mensen die er werken.'

Financieel spel

Volgens Van Doorn is het daarom een financieel spel: 'Als we naar platformbedrijven kijken dan moeten we ook naar de financiële wereld kijken. Het zijn namelijk allemaal *investment vehicles* (beleggingsvehikels, -red.). De kern is de financiële wereld. Dat zie je in meer sectoren zo. Dat is het concept van *financialisation* (financialisering, -red.). Dat steeds meer sectoren in de reële economie, waar dingen worden geproduceerd en diensten worden aangeboden, worden overgenomen door doelen van de financiële wereld en ook financiële producten.'

'Iedereen zzp'er maken is ook een strategie om de vakbondsmacht te ondermijnen'

Wil je beleid voor de regulering van platformbedrijven gaan maken dan zul je wat Van Doorn betreft dus ook iets moeten doen aan de financiering: 'Sommige dingen moeten geblokkeerd kunnen worden. Dat er veel meer wordt gekeken naar waar institutionele investeerders in investeren, want daar zit het grote geld. Als dat bedrijven zijn die gewoon niet houdbaar zijn vanuit een ondernemersperspectief, of gewoon niet ethisch zijn omdat ze niet netjes zijn voor hun werknemers of voor het milieu, dan moeten we dat kunnen stoppen. Er zijn verschillende criteria te verzinnen dat als dat fout zit, je er niet in mag investeren. We moeten ook veel meer financiële transacties gaan belasten. Nederland is een belastingparadijs, dat moet aangepakt worden. Uber heeft minstens 3,5 miljard aan belasting niet betaald omdat ze hier een stuk of 50 *shell companies* hebben (brievenbusbedrijven, -red.). Dat is niet alleen voorbehouden aan platformbedrijven, dat doen al die bedrijven. Maar bij platformbedrijven is het zo schrijnend omdat ze de mensen zo behandelen.'

Fouter dan fout

Bij zijn onderzoek heeft Van Doorn veel interesse voor hoe het in de praktijk gaat met de werkers. Hoe de bedrijven zich door de jaren heen hebben ontwikkeld, heeft daar volgens hem grote invloed op: 'Om te beginnen waren platformbanen nooit goede banen. Het was bedoeld om een tijdje te doen als je

'Investeerders met diepe zakken geven niks om de toekomst van de bedrijven en de mensen die er werken'

jong bent, op weg naar iets anders. Het is zo opgeschaald, er zijn zoveel mensen in meer of mindere mate afhankelijk van geworden, dat we nu met een heel ander beestje zitten. Dat beestje is een monster geworden en wat moeten we daar dan mee? Ik heb ook niet alle antwoorden. Ik heb wel een analyse maar het is gewoon heel erg moeilijk. Omdat de belangen van werkers zo uiteen lopen is één ding heel belangrijk om te beseffen als je het hebt over oplossingen: *one size does not fit all.*

Hoe maak je dan goed beleid waar de werkers echt iets aan hebben? In de Tweede Kamer worden inmiddels kleine stappen gezet. Van Doorn: 'De overheid reageert langzaam. We hebben het er al een tijdje over maar het wordt iedere keer vooruitgeschoven. Een voorstel voor een minimumtarief voor zzp'ers lag even op tafel. Dan hebben die bedrijven echt een probleem, want daar komen ze natuurlijk bij lange na niet aan. Maar wat je dan krijgt, is dat de bedrijven zeggen: ze verdienen wel degelijk heel veel, maar dan exclusief de wachttijd. Dat is natuurlijk cruciaal. Want als je in een overbevolkte markt alleen maar de hele tijd zit te wachten op de

volgende order en je krijgt alleen maar betaald voor de momenten dat je een opdracht hebt, dan heb je alsnog heel weinig. Er moet dus een harde ondergrens komen, waar ze niet onder mogen gaan. Het brede punt is dat we de hele laagbetaalde arbeidssector moeten herzien.'

In Duitsland hebben ze inmiddels de stap gezet dat werkers altijd een dienstverband moeten hebben. Wat daar nu gebeurt, moeten we volgens Van Doorn goed in de gaten houden: 'In Duitsland is Uber bijvoorbeeld gaan werken met zogenaamde Fleet Partners. Dan krijg je dus onderaannemers. Dat kan iets zijn, zoals nu Thuisbezorgd in Nederland met uitzendbureau Randstad. Maar het kan ook heel fout gaan, zoals in Italië met heel schimmige bedrijfjes die ongedocumenteerde migranten inhuren voor twee euro per order. Daar moet je dus wel toezicht op houden.'

Van Kent ziet liever gisteren dan morgen dat de nodige regelgeving wordt opgetuigd: 'Als je werkt dan doe je dat voor zekerheid van inkomen. Daar betaal je je zorgpremie van, en je huur, dan heb je ook de zekerheid nodig dat je aan het eind van de maand voldoende inkomen hebt. Nu loop je de kans dat je ineens niet meer wordt opgeroepen, omdat meer mensen weer naar restaurants toegaan in plaats van bestellen. Dat is totaal onwenselijk en totaal onnodig. Die onzekerheid en de kosten die op het individu worden afgewenteld, het risico dat eigenlijk bij de werkgever hoort te liggen. Het is fouter dan fout.'

Platformlobby

Ondertussen vindt er vanuit de platformbedrijven een flinke lobby plaats om de discussie hun kant op te bewegen. Van Doorn: 'Ze zijn ook al bij SER-voorzitter en informateur Mariëtte Hamer geweest. Twee pagina's hebben ze aangeleverd, met daarop waar ze over mee willen praten. Dat is natuurlijk hartstikke raar. Je moet heel voorzichtig zijn, want voor je het weet kom je uit op een soort derde categorie, waar die bedrijven heel erg voor pushen. Dan krijgen de mensen bepaalde zekerheden maar andere dingen ook weer niet. Bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk is dat al geïnstitutionaliseerd.'

Dit laatste punt onderschrijft Van Kent van harte: 'Het is fijn voor de platformbedrijven als ze in die constructie kunnen vluchten, want het scheelt kosten. Je hoeft namelijk minder zekerheden te bieden. Dus ieder bedrijf zal zeggen dat ze gedwongen worden tot die derde weg. Met het argument dat als

ze dat niet doen, ze uit de markt worden geconcurrereerd. Dan heb je alleen nog in de sectoren waar de vakbonden heel sterk zijn dat je de echte werknemersrechten houdt zoals die er nu zijn. Dan neem je dus voor een groot deel afscheid van de sociale zekerheid.'

Van Kent benadrukt daarnaast dat wat hem betreft de toekomst voor alle platformwerkers sowieso bestaat uit dienstverbanden, direct bij 'gewone' bedrijven: 'In mijn analyse is er een bepaalde hoeveelheid werk en moeten er bijvoorbeeld maaltijden van restaurants naar huizen worden gebracht. Hoezo kan je er dan van uitgaan dat de vraag naar het bezorgen van maaltijden afneemt als je tegen Deliveroo zegt dat ze de mensen in dienst moeten nemen? Dan komt er een andere speler op de markt die op die vraag inspeelt. Dus die werkgelegenheid verdwijnt niet. Die verplaatst zich van rechteloze zzp'ers naar mensen met een arbeidsovereenkomst.'

Van Doorn heeft daar een kanttekening bij: 'De mensen die ik voor mijn onderzoek spreek, willen meer kunnen verdienen dan het minimumloon. Het moet dus een bodem zijn, maar geen plafond. Het is essentieel om dat goed te organiseren als je besluit deze richting op te gaan.'

Om verandering door te voeren, worden er verwoede pogingen gedaan om de werkers te mobiliseren. In de praktijk lukt dat nog slecht.

Dat is een groot probleem, volgens Van Kent: 'Als je nu kijkt wie er in Den Haag voor Deliveroo aan het fietsen zijn, dan spreken ze vaak geen Nederlands. Daarom zijn ze voor de vakbond ook heel moeilijk te organiseren. De vakbonden zouden het moeten doen, maar het is ook een strategie van Deliveroo om de vakbondsmacht te ondermijnen door van iedereen zzp'er te maken.'

'Het gaat uiteindelijk om politieke wil'

In hoeverre de Tweede Kamer tot betekenisvolle stappen gaat komen, hangt volgens Van Kent af van welk kabinet er wordt gevormd: 'We hebben in verkiezingstijd het CDA gehad, dat de WW-periode wilde inkorten. Er zijn partijen die het advies van de commissie-Borstlap in het geheel willen overnemen. Dit rapport gaat over de werking van de huidige arbeidsmarkt en stelt ingrijpende veranderingen voor. Het speelveld ligt wat dat betreft helemaal open. Maar de lobby van grote bedrijven gaat waarschijnlijk

de doorslag geven, als ik zie welke partijen nu met elkaar een kabinet willen vormen. De VVD is groter dan ooit en loopjongen voor de bedrijven.'

Van Doorn is wat dat betreft ook niet optimistisch over de kansen in de Kamer: 'De politiek wordt gerund door economisch denken en vooral marktdenken. We kunnen het niet meer los van elkaar zien. Het idee is dat als je politiek wil bedrijven, je een goede boekhouder moet zijn. Dat je zou moeten zorgen voor een goed bruto binnenlands product en bedrijven koste wat kost hier houden. Het gaat uiteindelijk om politieke wil. We hebben al zo lang rechts beleid. Zelfs als we denken dat we links beleid hebben, hebben we nog steeds rechts beleid, want we

'Het risico dat eigenlijk bij de werkgever hoort te liggen, wordt afgewenteld op het individu'

weten helemaal niet meer wat links is!' Een laatste reden waarom het een hele strijd zal zijn om goede wetgeving te maken, is volgens Van Doorn omdat het een gecompliceerd probleem is, waar je in samenhang naar moet kijken: 'Je moet niet alleen naar de arbeidsmarkt kijken. Je moet ook naar migratiepolitiek kijken, je moet naar het sociale vangnet kijken en je moet naar de financiële wereld kijken. Dat is dus het probleem, maar het maakt mijn werk weer veel interessanter. Ik ben hier nou al een tijdje mee bezig en dat blijft nog wel even doorgaan.'

Ook Van Kent gaat door; hij legt zich niet neer bij de politieke tegenwind: 'Onder druk van de samenleving, van de vakbonden en de SP zie je dat hierover al heel anders wordt gesproken dan tien jaar geleden. Wij, of eigenlijk de werknemers, gaan dit winnen.' ●

tekst Xander Topma
foto's Anouk Pross

VOLKSHUISVESTING SUCCESVOL ROEIEN ‘MET NEOLIBERALE RIEMEN’

Laurens Ivens is alweer meer dan zeven jaar wethouder Wonen in Amsterdam. Hij kent de beperkingen voor een gemeente om aan volkshuisvesting te doen: veel wordt bepaald door landelijke regels. Nu lokale SP-afdelingen bezig gaan met hun verkiezingsprogramma's, aan hem de vraag: wat kan er wél?

› **Om maar met de deur in huis te vallen: je hebt een plan om als gemeente zélf huizen op te gaan kopen?**

‘Er is in Amsterdam een schreeuwend tekort aan betaalbare woningen. Vijftig procent van onze inwoners heeft recht op sociale huur; slechts 40 procent van onze woningen zijn sociale corporatiewoningen. Probleem is: als die corporaties meer willen bouwen,

hebben ze geld nodig. Door de verhuurderheffing moeten ze woningen verkopen om te kunnen bouwen.’

› **Maar je wilt juist méér sociale huurwoningen.**

‘Daarom heb ik laten uitzoeken of de gemeente kan helpen met de financiering van dat bouwen. Dat blijkt niet zo simpel.

Wel kun je denken aan een systeem waarbij de woningen die de corporatie verkoopt in bezit van de gemeente komen. Dan kan een corporatie die namens de gemeente blijven verhuren. Maar ook dit is niet simpel.’

› **Waarom niet?**

‘De regels voor de woningmarkt zijn

gemaakt voor investeerders en niet voor wonen als publieke zaak. Een voorbeeld: een gemeente moet risico's mijden, een belegger niet. Een gemeente moet daarom in enkele tientallen jaren een bezit afschrijven. Daardoor wordt het duur. Terwijl niet te verwachten is dat een goed onderhouden woning minder waard wordt in Amsterdam – maar de regels voor de overheid zijn nu eenmaal zo.'

› **Zijn andere gemeenten ook geïnteresseerd in dit plan?**

'Nou, alleen SP-woordvoerders in die gemeenten! Die zien dit wel zitten. Het is namelijk echt de overgang van woningmarkt naar volkshuisvesting. Dat is voor veel wethouders van andere partijen een brug te ver, maar niet voor SP'ers.'

› **Voorlopig is het dus nog niet veel meer dan een goed idee?**

'We zoeken uit wat er kan. Het is een goed idee, als tussenoplossing. Maar ik ben geen sociaal-democraat; ik wil eigenlijk niet dat de overheid alles oplost voor de mensen. Als socialist zie ik veel meer in coöperaties: huurders die zélf de woningbouwvereniging vormen en het beheer doen. Collectief, blijvend betaalbaar. De overheid is beter dan de markt, maar het liefst laat ik het de mensen zelf doen. Dat stimuleren we ook.'

› **Er zijn dus drempels. Wat kun je wél doen?**

'SP'ers zitten in de gemeenteraad om te signaleren. Om de stem van de bewoners te laten horen. Maar óók om dingen te verbeteren als dat kan. Maar realiseer je dan wel dat je altijd moet roeien met de riemen die je hebt: neoliberale riemen. Welke riemen heb je? Een mooi voorbeeld vind ik de Wet kraken en leegstand. Ik was tegen het verbieden van kraken. Maar in die wet is als een soort compromis tegelijk leegstand verboden.

'Woningen zijn om in te wonen, niet om winst op te maken'

Alleen: dat moet de gemeente wel regelen, en handhaven. In zo een slechte wet zit dus iets waar ik toch wat mee kan.'

› **Nog een voorbeeld?**

'De huisvestingswet stelt dat de gemeente regels mag opstellen om de woningvoorraad te beschermen en de wijken leefbaar te houden. Daar kun je wat mee. In Amsterdam zeggen we nu: in drie wijken mag helemaal geen Airbnb en in de rest van Amsterdam niet meer dan 30 nachten. Dat is goed voor de leefbaarheid én koelt de woningmarkt wat af. Het is daardoor iets minder interessant om een woning te kopen alleen maar om er geld mee te verdienen via Airbnb.'

› **Jullie doen ook wat aan verkamering?**

'Één op de vijf woningen in Amsterdam wordt opgekocht door beleggers. Die willen er niet wonen, die willen er zoveel mogelijk geld aan verdienen. Bijvoorbeeld door ze te verkameren; opsplitsen in kamers omdat dat meer oplevert. Ik kan dat niet verbieden. Ik kan het wel minder interessant maken. Met een regel dat een eengezinswoning van minder dan 200 vierkante meter niet opgesplitst mag worden. En door bij het opdelen van andere woningen te eisen dat huurders een individueel huurcontract hebben – dan hebben ze ook huurbescherming.'

› **Je zei dat je coöperaties ook stimuleert?**

'Ja, we hebben een financieringsregel voor coöperaties, zodat zij het financieel voor elkaar krijgen. Daarnaast hebben we een gronduitgifte gedaan exclusief voor coöperaties. Er is best wat mogelijk op dat gebied.'

› **De verkiezingen komen eraan; kun je successen claimen?**

'Waar ik echt trots op ben, is dat we in Amsterdam een veel betere mix hebben voor nieuwbouw. Dat was vroeger 30 procent sociale woningbouw, 70 procent wat de markt wil. Nu is dat: 40 procent sociaal, 40 procent middensegment en 20 procent vrij. Die 40 procent sociaal zou ik nog hoger willen, maar is al een flinke verbetering. Het middensegment is in Amsterdam belangrijk: de leraren en politieagenten die net te veel verdienen voor sociale huur, moeten ook ergens wonen. Wij hebben daar een semi-gereguleerd segment van gemaakt, zodat de marktwerking ten minste 25 jaar buitenspel staat.'

› **En er wordt eindelijk weer méér sociaal gebouwd. Je hebt alle records gebroken.**

'Ja, de trend dat er steeds minder sociale

'Er is in Amsterdam een schreeuwend tekort aan betaalbare woningen'

huurwoningen waren is gelukkig gekeerd. Dat is echt aan de SP te danken. Wat ook belangrijk is: aandacht voor de wijken met meer problemen. We hebben ervoor gezorgd dat er structureel meer geld voor deze wijken komt, door opbrengsten van grondexploitatie aan die wijk ten goede te laten komen. Zorg voor buurten die het moeilijk hebben, dat is niet iets wat de markt organiseert. Dat moet je collectief organiseren.'

› **Je hebt je regelmatig gemengd in het landelijke debat over volkshuisvesting.**

'SP'ers moeten hun positie gebruiken om fundamentele kritiek te uiten. Op straat, als raadslid en als bestuurder. De Haagse werkelijkheid staat ver af van wat er in de volkswijken gebeurt. In Amsterdam betaal je voor een gemiddelde koopwoning, schrik niet, een half miljoen euro. Een gemiddelde huurwoning in de vrije sector? Kost 1400 euro per maand. Er moet echt ingegrepen worden. Geen woningmarkt, maar volkshuisvesting. Woningen zijn om in te wonen, niet om winst op te maken.'

› **Heb je een boodschap voor de mensen die aan de formatietafel zitten?**

'Luister naar ons Kamerlid Sandra Beckerman. Je kúnt een maximale huurprijs voor de vrije sector regelen. Laat mensen betalen voor de kwaliteit van de woning in plaats van voor de marktgekte. En boven alles: schaf de verhuurderheffing af. Het is een oneerlijke huurdersbelasting, die sociaal bouwen en echte volkshuisvesting onmogelijk maakt.'

tekst Diederik Olders • foto Maurits Gemmink

DE SCHREEUW VAN RON MEYER

'Klasse!' roep ik naar de tv.
'KLAS-SUH! Verdomme.'
Jullie twee oudste kleinkinderen kijken me verbaasd aan.
'Vond je dát een goed antwoord, papa?'
Alom verwarring.
Nee, het was geen aanmoediging of compliment, het was een advies.
Een schreeuw.

ONGEVEER HALVERWEGE het nieuwste boek van oud-SP-voorzitter Ron Meyer roept Meyer naar de tv. Zijn schreeuw vat het hele boekje samen. De 'jullie' in het citaat zijn de ouders van Meyer, tot wie hij zich in het boek richt. Met persoonlijke verhalen uit zijn leven, dat van zijn ouders, familieleden, vrienden en buurtgenoten toont hij wat onzichtbaar is in het publieke debat: de klasse van onmisbaren. De Tribune spreekt Meyer, nu werkzaam bij de FNV, terwijl hij onderweg is naar een vakbondsactie. Hij legt uit: 'De vakbonden zijn georganiseerd langs sectoren. Maar de essentie is in al die sectoren hetzelfde: de mensen die het land overeind houden – ook in coronatijd – krijgen de minste waardering. We proberen nu mensen samen te brengen, bijvoorbeeld werknemers in de kinderopvang en de schoonmaak. Om toe te werken naar een dag van de onmisbare beroepen.'

› Niet toevallig de titel van je boek: **De Onmisbaren.**

'Ja, er is iets wat ze mensen in onmisbare beroepen verbindt: klasse. Zij houden het land overeind, maar worden vaak ondergewaardeerd, vangen de hardste klappen en gaan jaren eerder dood. Dat is geen toeval. We moeten het weer over sociale klasse hebben.'

› Je boek doet denken aan *Ze hebben mijn vader vermoord* van Édouard Louis. Je hebt hem in Parijs gesproken: heeft dat je geïnspireerd?

'Louis is een literaire grootheid, dat pretendeer ik absoluut niet te zijn. Ik ben wel fan van zijn stijl en scherpste. Maar mijn inspiratie kwam van mijn burens nu en mijn vroegere burens in de wijk Zeswegen, waar ik opgroeide. Terwijl ik voor mijn werk tijdens de corona-lockdown aan de slag ging met zoom en veel meer thuis werkte, gingen zij gewoon naar hun werk. Zij kunnen niet vanachter een scherm hun patiënten wassen, het vuil ophalen of de treinen schoonmaken. Dat de mensen met een bescheiden inkomen, die gewoon door moeten, een drie keer grotere kans hebben om aan corona te overlijden dan de rijkste mensen, is het keiharde resultaat van de genadeloze economische verhoudingen.'

› Niet verrassend, maar je bent er wel **boos over.**

'Woedend ja. Als je weet dat mensen met lagere inkomens zes jaar eerder doodgaan dan anderen, kun je toch niet anders dan woede voelen? De pandemie legt die klassenverschillen bloot. Nog scherper. Het toeslagenschandaal, de afhandeling van de gaswinningsschade in Groningen, de afschuwelijke omgang met Chroom-6-slachtoffers; deze schandalen zijn geen incidenten. Ze tonen hoe de overheid in onze klassensamenleving mensen met weinig macht vermorzelt.'

› Die woede schrikt af voor mensen die het niet echt zien, zoals je goede vriend waarmee je hardloopt.

'Ik beschrijf dat gesprek met hem in het boek. Zijn vader was directeur, de mijne monteur. Hij is mijn beste maat – toen we zestien waren deelden we de interesses voetbal en vrouwen. Toen ik met hem over klasse begon, zei hij: ik zie het niet. Hij vertelde dat hij ook amper in de Heerlense volksbuurten komt. Maar ik vertel het je toch, zei ik, hoe kun je het dan niet zien? Na een gesprek met zijn partner gaf hij toe: ik voel de urgentie niet. Dat moet veranderen.'

› Is dat waarom je in je boek persoonlijke verhalen afwisselt met de soms schokkende cijfers over klassenverschillen?

'Ja, ik wil dat mensen het voelen, maar ook geloven. Er staan zelfs bronverwijzingen bij, want de reactie is bij iemand met mijn profiel al snel: ja dat is maar linkse retoriek. Terwijl onderzoek na onderzoek het laat zien. Bijvoorbeeld de ongelooflijke ongelijkheid in gezonde levensjaren. Mijn gezin was als vele anderen. Mijn vader een monteur die ziek werd en mijn moeder een schoonmaakster die later thuiszorgster werd. Mijn ouders horen bij een grote groep. Bij de ruim 60 procent van Nederland die maximaal een mbo-opleiding heeft. Maar zij, en hun belangen, zijn niet dominant in het publieke debat. De ruime meerderheid van ons land moet dus knokken voor zichtbaarheid.'

› **Je vindt het belangrijk dat dat van onderop gebeurt?**

‘Ja, ik verwijs naar Pieter Omtzigs ‘Nieuw sociaal contract’. Omtzigt is een moedig man, die vanuit de buik van het beest sprak – maar zijn sociale contract is niet het mijne. Het is namelijk bij hem een institutionele oplossing. Ik zeg: een nieuw sociaal contract niet zonder nieuwe sociale kracht. Aan bewustwording alleen heb je niets. Er zal macht gevormd moeten worden, want zonder druk van buiten verandert er niets aan de instituten.’

› **In het boek spreek je over termen als ‘tokkies’ en ‘krauw’. Je stelt dat mensen de term ‘krauw’ als geuzennaam moeten aannemen, ‘toe-eigenen als morele superioriteit’, schrijf je zelfs. Maakt opgroeien aan ‘de andere kant van het spoor’ je moreel superieur?**

‘Het keert eerder wat om. Het gaat niet om woorden; als dat het enige probleem zou zijn, was er weinig aan de hand. Maar zes jaar eerder dood is echt wezenlijk. Daar wordt door mensen die wél meer geld hebben over gesproken alsof het de eigen schuld is van mensen met minder geld. Had je maar moeten studeren. Zij zeggen over hun flinke loon: maar ik werk er toch hard voor? Kan zo zijn, maar eigenlijk zeg je dan dat de thuiszorgwerker of de postbezorger niet hard werkt. En tegenover dat neerkijken, het idee van eigen

schuld, mag wel wat trots staan. In mijn buurt konden kinderen niet op vakantie, dus hielden we de hele zomer een WK Pleintjesvoetbal. Met kinderen van allerlei afkomst, want die woonden in onze wijk. Alleen de Zweden moesten worden vertegenwoordigd door de blondste kinderen, verder hadden we alle landen. We speelden tot we erbij neervielen. Dat konden ze in de villabuurt niet. Op die verbondenheid ben ik trots.’

› **Je hebt het in je boek ook over trots zijn op de solidariteit in de buurt waar je opgroeide.**

‘Er is een actie gaande in mijn oude buurt. De supermarkt dreigt te verdwijnen uit de buurt omdat er in een rijkere buurt meer winst kan worden gemaakt. Ik ben alweer een tijdje huis-aan-huis aan het gaan. Heel leuk omdat je oude vrienden en bekenden tegenkomt. Ik word trots als ik zie wat er dan allemaal loskomt. Met een klein duwtje van de SP gebeurt er van alles. Mandy bakt cake en taart, Ronald en Anita houden een mooie toespraak, juf Susan sluit aan met de schoolkinderen, Wil regelt de geluidsinstallatie. De mensen – en met hen de SP, de vakbonden en de sociale bewegingen – hebben het in zich om zich te organiseren. En de klassenstrijd met trots aan te gaan.’ •

tekst Diederik Olders
foto Annemiek Mommers

‘We moeten het weer over sociale klasse hebben’

> DOE MEE: JEUGDZORG AAN HET WOORD

Aan de 'Aan het woord'-reeks gaan we binnenkort een nieuw deel toevoegen: 'Jeugdzorg aan het woord'. 'Aan het woord' zijn onderzoeken van de SP waarin de verhalen van mensen centraal staan. Wat is er de afgelopen tien jaar veranderd? Wat zijn de effecten van de markt en de bezuinigingen? Er is nu ruim 1,5 miljard euro toegezegd voor de jeugdzorg. Maar geld alleen is niet genoeg. Het gaat er natuurlijk om hoe dat geld wordt besteed en hoe we de jeugdzorg het beste kunnen organiseren. Dat kan niet zonder de jeugdzorgmedewerkers zelf aan het woord te laten.

Werk jij zelf in de jeugdzorg? Vul het onderzoek dan in. Ken je mensen die in de jeugdzorg werken? Stuur het dan door, zodat zoveel mogelijk medewerkers kunnen meedoen.

Dan kan via: sp.nl/jeugdonderzoek

> DE TRIBUNE: OOK PAPIERLOOS

Het is nu nog een pdf op de SP-website, en we gaan werken aan een beter systeem. Maar u kunt al aangeven dat u de Tribune niet meer toegestuurd wilt krijgen. We krijgen regelmatig bericht van leden die de Tribune liever online lezen. Dat kan dus. Stuur een mailtje naar administratie@sp.nl of bel 088 244 5530 en de ledenadministratie zal ervoor zorgen dat u geen papieren blad meer toegestuurd krijgt.

De Tribunes zijn hier online terug te vinden: sp.nl/tribune

> STEUNPAKKET CORONA: MEER ÉN MINDER

De steunpakketten om bedrijven en ondernemers staande te houden tijdens de coronacrisis, tonen duidelijk de politieke kleur van de regeringspartijen. Eind mei kondigde het kabinet aan dat de steunpakketten worden voortgezet. De SP is daar vóór, maar wil wel dat het eerlijk gaat.

Partnertoets

Ondernemers en zzp'ers vallen ondanks de steunpakketten toch nog tussen wal en schip. SP-Tweede Kamerlid Bart van Kent: 'Door het introduceren van de partnertoets zitten mensen aan de grond. Zij kunnen thuis amper hun vaste lasten betalen omdat ze rond moeten komen van een veel kleiner salaris dan ze gewend waren. Ondanks aandringen van de SP en de vele noodroepen van zzp'ers weigert het kabinet de partnertoets te schrappen. Het kabinet laat deze mensen stikken.'

Succes: coronabonus terugbetaald

Wie het kabinet níét liet stikken? De grote bedrijven en hun overbetaalde bazen. Zo kwam in het nieuws dat het internationale bedrijf voor hotelboekingen Booking.com 65 miljoen coronasteun kreeg, en maar

liefst 28 miljoen daarvan aan de eigen top gaf in de vorm van bonussen. Niks aan te doen volgens staatssecretaris Koolmees. Van Kent: 'Dit terwijl zij in 2020 vanwege de coronacrisis een kwart van hun personeel hebben ontslagen. Dit is onacceptabel. Wat de SP betreft betalen ze dit geld tot de laatste cent terug.' Om die eis kracht bij te zetten plakte Van Kent met SP'ers posters op het hoofdkantoor van Booking.com. Nu willen we niet beweren dat het alleen die posters waren, maar onder druk van de publieke opinie kreeg Van Kent sneller zijn zin dan hij dacht: nog geen week later kondigde Booking.com aan de coronasteun, de hele 65 miljoen, terug te storten. Van Kent: 'Laat dit een boodschap zijn voor alle multinationals en grote bedrijven die denken dat ze misbruik kunnen maken van ons

foto Joshua Versijde

belastinggeld en willen cashen op corona. Dat accepteren wij niet, en we komen in actie.'

'Linkse ideeën'

Van Kents SP-collega Mahir Alkaya ziet vooruitgang: 'Na de kredietcrisis van 2008 werd al snel keihard bezuinigd om de staatsfinanciën op orde te krijgen. Een rechtse opvatting. Dat had honderdduizenden werklozen tot gevolg en de economie lag op z'n gat. Rechtse spijtoptanten die bij de vorige crisis nog keihard bezuinigden, hebben geleerd van de desastreuze effecten van hun afbraakbeleid en hebben nu tijdens de coronacrisis miljarden uitgegeven om werkloosheid te voorkomen. Dat is ontegenzeggelijk een overwinning van linkse ideeën.' Linkse ideeën, uitgevoerd door rechts – zie de behandeling van Booking.com. Daarom diende Alkaya een voorstel in met als doel dat bedrijven die hun bestuurders bonussen geven terwijl ze geld van de belastingbetaler krijgen niet meer mee mogen doen. Geen toekomstige steun, niet meer mee op handelsmissies en geen financiering meer uit het Nationaal Groeifonds. •

foto Maurits Gemmink

EIGEN RISICO

> SUCCES: VERHOOGING VOORKOMEN, NU NOG NAAR NUL

Het oneerlijke eigen risico in de zorg dreigde weer te gaan stijgen. Elk jaar stijgt het mee met de zorgkosten, maar in 2017 besloot het kabinet om het te bevriezen op 385 euro per jaar. Dat gebeurde onder grote druk, zeker ook van de groeiende steun voor het Nationaal ZorgFonds – dat geen eigen risico kent. Omdat de formatie nu zo lang duurt, dreigde de automatische verhoging weer in te gaan; immers, alleen het kabinet kan het bevriezen. Gevolg: mensen die (chronisch) ziek zijn moeten dan per jaar 400 euro in plaats van 385 euro betalen.

SP-Tweede Kamerlid Maarten Hijink: 'Ziek zijn is geen keuze, maar mensen krijgen wel een boete van 385 euro als ze noodzakelijke zorg gebruiken. Dat bedrag dreigt weer verder te stijgen. De SP wil niet dat mensen zorg mijden omdat ze bang zijn voor de kosten en door het eigen risico. Zorg uitstellen leidt op langer termijn tot meer schade aan de gezondheid en tot hogere zorgkosten. Het eigen risico moet dus niet omhoog, maar juist omlaag naar nul.' Daarom heeft Hijink een voorstel ingediend om de stijging te stoppen. **En met succes!** De Tweede Kamer ging akkoord. Nu wil de SP doorpakken en met een initiatiefwet het eigen risico uit de zorg halen. Met een inkomensafhankelijke premie en géén eigen risico, betalen drie op de vier Nederlanders minder voor de zorg. Alleen de mensen met flink hogere inkomens gaan dan meer betalen. Hijink: 'Het Centraal Planbureau heeft doorgerekend dat ons plan voor inkomensafhankelijke premies haalbaar en betaalbaar is. Laten we nu zorgen dat het ook snel geregeld wordt.' •

> FIETS KERNWAPENS DE WERELD UIT

Zet het alvast in je agenda: op 25 september komt er een grote actie tegen kernwapens. De SP organiseert een fietstocht naar Volkel, waar Amerikaanse kernbommen liggen. Steun je de oproep voor een kernwapenvrije wereld, te beginnen in Nederland? Meld je dan aan op: doemee.sp.nl/kernwapens

> EERLIJKER: BOETES NAAR INKOMEN

In Nederland hangt de hoogte van een boete niet af van je inkomen of vermogen. In veel landen is dat wel zo. SP-Tweede Kamerlid Michiel van Nispen: 'Een boete van 177 euro voor bijvoorbeeld een snelheidsovertreding is voor een miljonair een schijntje. Die voelt de straf niet en maakt dat bedrag zo over aan het CJIB. Maar voor een jongere met een inkomen uit een flexbaan komt diezelfde boete veel harder aan. Die voelt dezelfde straf extra hard. Dan kun je niet spreken van eerlijke straffen.'

Foto Joshua Versijde

> SP-SUCCES: KAMER WIL VERBOD OP DODEN VAN MILJOENEN HAANTJES

In de vorige Tribune werd de actie aangekondigd; half juni was er al een eerste succes te melden. De Tweede Kamer steunde het SP-voorstel om tot een verbod op het doden van miljoenen haantjes over te gaan. Elk jaar worden er 40 miljoen haantjes in Nederland gedood, vaak al op dezelfde dag dat ze geboren zijn. De piepjonge haantjes worden vergast omdat zij geen 'economisch nut' hebben. Wreed en onnodig, want er zijn alternatieven. SP-Tweede Kamerlid Sandra Beckerman is blij met de steun: 'Dit is een hele mooie stap vooruit. De Tweede Kamer is het met ons eens dat dit zo niet meer verder kan. Daarmee is het nog niet geregeld. We moeten de druk op blijven voeren om de 40 miljoen haantjes die elk jaar worden gedood te kunnen redden.'

De SP houdt de druk erop, help je mee? Steun de actie op: doemee.sp.nl/haantjes

PARTIJFINANCIERING

> DE SP BLIJFT WÉL VAN DE LEDEN

In al het gedoe rondom de CDA'ers Sywert van der Linden en Pieter Omtzigt – nu beiden ex-CDA'ers – werd even zichtbaar wat meestal verborgen blijft. Namelijk hoe partijen als het CDA aan hun geld komen en wat dat betekent.

Hoe blijf je onafhankelijk als je van ondernemer Hans van der Wind 1,2 miljoen euro krijgt? Veel mensen legden een verband tussen die donatie en het onverwachte partijleiderschap van Hoekstra. Was immers Omtzigt niet de nummer twee nadat hij nipt van Hugo de Jonge had verloren? Dat Hoekstra als verse partijleider ook ineens de verhoging van het minimumloon uit het CDA-programma schrapte, zal wel toeval zijn – alles wordt ontkend natuurlijk. Het is ook lastig te bewijzen. Helemaal als je realiseert dat veruit de meeste partijen bereid zijn om constructies te bedenken om grote donaties geheim te houden. In 2019 deed een Telegraaf-journalist zich voor als een weldoener die partijen opbelde om een leuke gift van 15.000 euro te doen. Giften boven de 4500 euro moeten openbaar gemaakt worden, met de naam van de gever. Bijna alle partijen, waaronder de regeringspartijen VVD, CDA, D66 en ChristenUnie, waren bereid met de beller mee te denken over manieren om de gift toch anoniem te kunnen doen: opsplitsen, je familieleden een deel laten betalen, een stichting opzetten. Weet u welke partij, als een van de uitzonderingen, niet meewerkte hieraan? De SP. Dat heeft een reden.

Wie betaalt, bepaalt

Een paar jaar geleden vertelde media-miljonair Derk Sauer in een interview dat hij ooit een flink bedrag aan de SP had aangeboden. Als dank, omdat hij vond dat hij zoveel geleerd had van zijn tijd bij de SP en de Tribune. Maar Jan Marijnissen weigerde volgens Sauer het geld, met als argument: wie betaalt, bepaalt. In de SP bepalen de leden wat er gebeurt. Zo hoort het. Natuurlijk kon de SP dat geld goed gebruiken, maar we willen beslist niet afhankelijk zijn van geldschieters. Ook al was dat vast ook helemaal niet de bedoeling van Sauer; Marijnissen begreep dat je zelfs niet eens de indruk moet willen wekken.

Niet zielig

Politici en veel geld, dat is een gevaarlijke combinatie. Het salaris van Kamerleden bedraagt ongeveer een ton per

jaar. SP-politici leveren, via onze afdrachtregeling, een groot deel van dit loon in bij de partij. Zij houden een goed lerarensalaris over en voelen zich daarmee echt niet zielig. Want met dit geld en de contributies van leden blijft de SP onafhankelijk. En blijven onze volksvertegenwoordigers met beide voeten op de grond.

Dat bleek bijvoorbeeld toen de SP tegen de instelling van een commissie stemde, die onder meer zou gaan kijken naar een eventuele verhoging van de vergoeding voor Kamerleden. SP-Tweede Kamerlid Renske Leijten wilde graag dat er in die commissie ook mensen met een 'cruciaal beroep' kwamen. Mensen met een inkomen dat ver onder dat van een Kamerlid ligt, zouden voor een frisse blik kunnen zorgen. De minister wilde er niet aan. Leijten: 'Dit laat precies het mankement zien van dit wetsvoorstel. Een aantal mensen uit een selecte groep gaat adviseren over een bevoorrechte groep. Terwijl volksvertegenwoordigers horen te luisteren naar inwoners van het land, organiseren ze nu een exclusieve groep om hun eigen positie te verbeteren.' •

stilt uit filmpje De solidariteitsregeling van de SP

Bekijk voor een korte uitleg over onze afdrachtregeling dit filmpje: sp.nl/gekgeworden

foto Maurits Gemmink

> AFSCHAFFEN LERARENREGISTER DOOR TWEEDE KAMER

Een initiatiefwet van de SP samen met de SGP is in de Tweede Kamer aangenomen; de wet schaft het door leraren gehate lerarenregister af. In het bureaucratische monstrem worden alle bij- en nascholingen van leraren bijgehouden. Het is door toenmalig staatssecretaris Dekker ingevoerd zonder steun van docenten en ondanks adviezen van experts om eerst het lerarentekort aan te pakken. 'Typerend voor hoe men vanuit Den Haag maar wat vaak denkt voor te schrijven hoe docenten met hun werk moeten omgaan. Laat dit een begin zijn van het serieus nemen van de mening van leraren. Wij vertrouwen deze professionals meer dan een bureaucratisch en duur register,' aldus SP-Kamerlid Peter Kwint. Hij zal de nieuwe wet nu in de Eerste Kamer moeten verdedigen. Kwint: 'Docenten zijn professionals die zelf een prima voorstel kunnen maken over hoe ze met hun eigen professionalisering omgaan. Daar hebben ze het kabinet niet voor nodig.'

foto Maurits Gemmink

> SP-SUCCES: OOK GGZ-PATIËNT RECHT OP BIJSTAND

De SP heeft met een breed gesteund voorstel geregeld dat er een einde komt aan de situatie dat mensen die gedwongen worden opgenomen in bijvoorbeeld de psychiatrie, hun bijstand kwijtraken. Aanleiding voor het voorstel was een noodoproep van Amsterdamse psychiaters. SP-Tweede Kamerlid Peter Kwint: 'Het is volslagen idioot. Je zit dik in de problemen, je moet worden opgenomen. En terwijl je werkt aan je herstel bouw je bijvoorbeeld een gigantische huurschuld op. Goed dat dit onbegrijpelijke onrecht nu wordt verholpen.'

Wantrouwen

Kwint: 'De participatiewet is een gedrocht van een wet, die uitgaat van een verschrikkelijk mensbeeld. Het is wantrouwen troef. Elke persoon die hulp nodig heeft wordt als een potentiële fraudeur behandeld. We zijn er nog lang niet. Maar dit is wel weer een stap op weg naar fatsoenlijker omgaan met mensen die onze hulp en bescherming nodig hebben.'

foto Maurits Gemmink

> ZONNEPANELEN OP ZOVEEL MOGELIJK DAKEN

Nóg een SP-succes in de Tweede Kamer. SP-Kamerlid Renske Leijten kreeg daar steun voor een voorstel om zonnepanelen op zoveel mogelijk daken te plaatsen. De regering moet zich daarvoor inzetten. Leijten: 'Het is van groot belang dat we de klimaatcrisis bestrijden. Met dit aangenomen voorstel doen we dat op een manier waardoor mensen meegenomen worden, in plaats van dat ze op kosten worden gejaagd. Sterker nog, met dit plan kan ook de energierekening omlaag. Zonnepalen zijn lang niet zo ingrijpend als bijvoorbeeld windmolens, en leveren je zelfs wat op. Ons aangenomen voorstel is een voorbeeld van klimaatrechtvaardigheid en wat ons betreft dé manier om klimaatbeleid eerlijk uit te voeren.'

De SP liet onderzoeksbureau CE Delft uitzoeken hoeveel duurzame energie kan worden opgewekt als alle geschikte daken van woningen worden gebruikt. Minstens 92 procent van wat huishoudens nu gebruiken kan volgens het onderzoeksbureau met zonnepanelen op daken worden opgewekt. Waarschijnlijk meer of zelfs veel meer dan 100 procent.

LINKSVOOR **STOOMCURSUS INVENTIVITEIT**

Olaf van der Bruggen (19) werkt als vakkenvuller bij een supermarkt en is organisatiesecretaris van de SP Breda. Dat was allemaal niet gepland. 'Ik wilde docent maatschappijleren worden. Maar vanwege corona ging die opleiding volledig online van start. Dat wilde ik niet. Hoe moet je nou met kinderen leren omgaan van achter een beeldscherm? Ik heb me kort voor het studiejaar begon weer uitgeschreven en laste een tussenjaartje in. Daardoor kreeg ik ineens veel meer tijd voor de SP.'

› **Wanneer ben je lid geworden van de SP?**
'Een jaar of twee geleden. Het Amerikaanse verkiezingscircus van 2016, toen Trump gekozen werd, had mijn politieke interesse aangewakkerd. Ik merkte dat linkse idealen mij het meest aanspreken. Die zag ik in Nederland vooral terug bij de SP. Vooral de duidelijke anti-oorlogsstandpunten en de campagne voor het Nationaal ZorgFonds spraken me aan. Andere partijen zijn me vaak te slap. Als je echt iets wilt bereiken moet je er ook vol voor gaan en stevige eisen durven stellen.'

› **Wat wil je komend jaar gaan doen?**
'De hbo-opleiding Communicatie. Ik heb veel opgestoken van dit tussenjaar en begon me af te vragen of ik wel echt de rest van mijn leven voor de klas wil staan. Communicatie is breder en daardoor flexibeler, je kan er in veel sectoren mee aan de slag.'

› **Wat heb je er verder zoal van opgestoken?**
'Omgaan met heel andere mensen, met uiteenlopende leeftijden en achtergronden. Gewoonlijk breng ik veel tijd door met mijn

vriendengroep, tijdens de lockdown zag ik voornamelijk nog mijn collega-vakkenvullers en lokale SP'ers. Het was ook een stoomcursus inventiviteit. We voerden acties met de FNV voor verhoging van het minimumloon en zetten een verkiezingscampagne op poten, waarbij we voortdurend rekening moesten houden met de coronaregels. Dat was eigenlijk heel tof, echt een beetje pionieren.'

› **Wat heb je het meest gemist tijdens de lockdown?**

'Mijn vrienden. Ik werd net 18 toen de lockdown begon en keek er echt naar uit om met ze te gaan stappen om dat te vieren. Maar dat ging dus niet.'

› **Wat haalt de kapitalist in jou naar boven?**

'Haha, met mijn vrienden speel ik weleens games of een bordspelletje. Vooral bij Monopolie ga ik wel echt voor het winnen. Dan kan ik zomaar ineens in een vieze huisjesmelker veranderen.' •

VERKEERSCHAOS

Door de vele bezuinigingen op ons politieapparaat heeft handhaving van de verkeersregels geen prioriteit meer. Ouderen met een rollator, visueel gehandicapten, gehandicapten in een rolstoel en andere zwakkere in onze samenleving, zijn hier enorm de dupe van. De onbeschoftheid van bepaalde verkeersdeelnemers neemt steeds meer toe. Fietsers razen door voetgangersgebieden en over de trottoirs, de rijwielen worden overal gestald zodat je met een rolstoel er niet langs kunt. Als het regent en ik sta te wachten om met mijn rolstoel de weg over te steken razen de auto's maar door, ook al hebben ze de mogelijkheid om te stoppen. En als je iets zegt krijg je het antwoord: jij hebt hier niets te zeggen, jij bent geen politieagent. De overheid moet ervan doordrongen worden dat deze zaken voortvloeien uit het slechte beleid dat ze hebben gevoerd. Ook het idee eigen verantwoordelijkheid is alleen maar gedaan om te kunnen bezuinigen. Het kan niet zo zijn dat de zwakkeren in de samenleving hiervan de dupe zijn. De overheid heeft ook de plicht om zijn burgers te beschermen, maar daar merken we niets meer van.

Leon Schoenmakers, Maastricht

BETAAL CONTANT

Sinds de invoering van de WWB in 2003 die het definitieve einde van de naoorlogse verzorgingsstaat markeerde en later de effectivering van de 'fraudewet' in 2012 voor uitsluitend de arme 'onderkant', zijn uitkeringsgerechtigden mikpunten van een heksenjacht. In schrill contrast hiermee staat het ongemoeid laten van de jaarlijks 37 miljard aan belastingontduiking door multinationals. Uitkeringsgerechtigden worden geconfronteerd met steeds meer uitdijende staatsbureaucratieën die grenzen aan het paranoïde. Verder een overrijverig Inlichtingenbureau met een miljoenenwinst die voor de overheid je uitgavenpatroon maandelijks kan screenen. DUS om buiten de radar te blijven van Ruttes gedrochten: betaal alles zoveel mogelijk CONTANT in winkels! Nooit pinnen. Ook als je geen uitkering hebt. Zo beperk je 'girogluren'. Bespaar met uitsluitend contante betalingen jezelf en anderen een hoop ellende!

Dhr. F. Schepen, Zwolle

KLEUREFFECT

In Tribune 6 zou ik op pagina 16 zweren dat Sandra Beckerman een brunette is, maar op pagina 18 is zij opeens een blondine. Nu maar hopen dat zij niet even zo makkelijk van rood naar paars verschiet.

Kees (grijs) Kater, Vianen

Tribune juli/augustus 2021

DOORLOPENDE MACTHIGING BON OM LID TE WORDEN

naam : Socialistische Partij (SP)
 adres : Snouckaertlaan 70
 postcode : 3811 MB woonplaats: Amersfoort
 land : Nederland incassant ID: NL86ZZZ403462460000
 kenmerk : machting (in te vullen door SP):
 reden betaling : betaling contributie

Door ondertekening van dit formulier geeft u toestemming aan de SP om doorlopende incasso-opdrachten te sturen naar uw bank om een bedrag van uw rekening af te schrijven wegens contributie en aan uw bank om doorlopend een bedrag van uw rekening af te schrijven overeenkomstig de opdracht van de SP. Als u het niet eens bent met deze afschrijving kunt u deze laten terugboeken. Neem hiervoor binnen 8 weken na afschrijving contact op met uw bank. Vraag uw bank naar de voorwaarden.

Ja, ik word lid van de SP. Ik ontvang een welkomsgeschenk en bovendien krijg ik elke maand het nieuws- en opinieblad De Tribune in de bus. Ik kies voor de volgende kwartaalbijdrage:

€ 5,00 (minimum) € 7,50 € 10,00 € 12,50 € 15,00 anders: € _____

naam : _____
 roepnaam : _____ voorletters: _____ m/v
 adres + huisnr : _____
 postcode : _____ woonplaats: _____
 land : _____ geboortedatum: _____
 email : _____
 telefoon : _____ mobiel: _____
 IBAN (rekeningnr.) : _____ bank identificatie (BIC)*: _____
 plaats en datum : _____ * geen verplicht veld bij Nederlands IBAN (rekeningnr)
 handtekening : _____

DE GROTE SP-ZOMERPUZZEL 2021

Met dit jaar als thema 'Milieubehoud' is de zomerpuzzel van de Tribune opgedeeld in 15 categorieën, telkens bestaand uit 2 vragen. De beide vragen (a. en b.) binnen elke categorie geven eenzelfde letter als oplossing. In totaal zijn er dus 30 vragen, voor een totaal van 15 oplossingsletters. Het antwoord is een woord bestaand uit deze 15 letters.

Van iedere categorie dient u de bijpassende letter over te brengen naar het gelijkgenummerde hokje in de tabel genaamd 'Oplossingswoord'. Bij iedere vraag staat verder tussen teksthaakjes aangegeven op welke plaats in het antwoord de letter voorkomt. Spaties tellen niet als letter, en een (lange) 'IJ' is 1 letter.

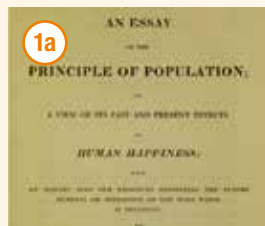
Voorbeeld: de gezochte letter in '3e van 5 (letters), achternaam' bij het fictieve antwoord '(Karel de Grote)' is een 'o'.

De fotosetjes: a. is altijd de afbeelding links; b. is rechts.

U kunt uw oplossing (alleen het woord van 15 letters uit het schema) opsturen naar de redactie van de Tribune. Goede vakantie en veel puzzelplezier!

CATEGORIE 1

- De eerwaarde keek eind 18e eeuw somber naar de bevolkingscyclus: groei, dan ziekten en hongersnood, evenwicht, groei... etcetera. Wie? [achternaam, 6e van 7]
- Naast het productiestadium, waarin bij arme landen de verspilling relatief groter is, is er die andere fase, waarin rijke landen veruit het meest verspillen. [5e van 14]

CATEGORIE 2

- (o.a.) In Zweden is begonnen met de bouw van huizen die eigen water en stroom regelen, en dus niet meer afhankelijk zijn van aansluiting op het energienet. Wat is de (Engelse) term hiervoor? [5e van 8, twee woorddelen met koppelteken]
- Na de 'Big 5' leven we nu in de 6e massa-extinctie, ditmaal voor een groot deel door de mens veroorzaakt. Een ander woord hiervoor? [11e van 16]

CATEGORIE 3

- Ook Nederland deed in de 20e eeuw nog aan walvisjacht. Een afgedankte, en omgebouwde tanker vertrok in oktober 1946 nog 'ter walvisvaart'. Het was de inleiding tot nog achttien jaar jacht. Wat was de naam van dit schip uit 1946? [2e van 8, tweede woord]
- Het is langer bekend dat het eten van bepaalde insecten minder schadelijk is voor de planeet dan, bijvoorbeeld, vlees. 'Brood X' (het tiende gebroed) is na 17 jaar boven de grond. Welk dier? [4e van 6]

CATEGORIE 4

- Een (gemiddeld) groot huis in het middeleeuwse Engeland vergde de kap van een dozijn eikenbomen. In de 14e eeuw vergde (uitbreiding) van dit koninklijke kasteel er vierduizend. [3e van 7]
- Volgens mij weegt (en kost) deze wat meer dan dat. Wie daarom maakt? [3e van 8]

CATEGORIE 5

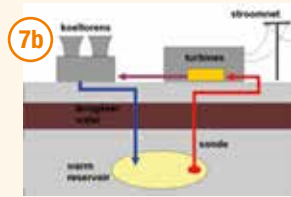
- Locatie van een gif- en vuilnisbelt, bij Niagara Falls, in de staat New York. Er werden huizen en een school gebouwd. Het werd een milieुरamp. Het verantwoordelijke afvalverwerkingsbedrijf bleek de grond te hebben verkocht voor 1 dollar – en volledige vrijstelling van alle toekomstige aansprakelijkheid. Naam van de locatie? [3e van 5, tweede woord]
- Geschatte olie-reserve op de aarde: 1700 miljard vaten. Opgebruikt (ongeveer): ... miljard vaten. (Het getal, maar uitgeschreven als woord). [6e van 7]

CATEGORIE 6

- Het rapport van de Club van Rome, uit 1972, had een grote invloed op het bewustzijn over milieuproblemen. Wat was de (Nederlandstalige) titel? [3e van 7, 2e woord van 5]
- Afdeling 'gebouwgebonden': hoe heet een woning met een EPC tussen 0 en 0.4? [6e van 11]

CATEGORIE 7

- a. Met de import van uw producten uit het buitenland meegerekend, gebruikt u gemiddeld zo'n 2,3 miljoen liter per jaar. Wat is de term voor dit verbruik, welke ook toegepast kan worden op een specifiek product, proces of bijvoorbeeld een land. [13e van 15]
- b. Thermische energie uit onze planeet, populair aan het worden in België en Nederland voor temperatuurregeling in gebouwen en kassen. [7e van 10]

CATEGORIE 8

- a. Ze zijn er in colocatie- en hyperscalevariant, en ze vreten steeds meer energie. Ook in Nederland. Filmpjes kijken op Youtube kost nogal wat CO2-uitstoot. [2e van 10]
- b. De Amerikanen zijn met 'HOPE' bezig bij Key Biscaine (Florida). Met het CRP wordt bij Bonaire succes geboekt. Wat herstelt men? [4e van 6]

CATEGORIE 9

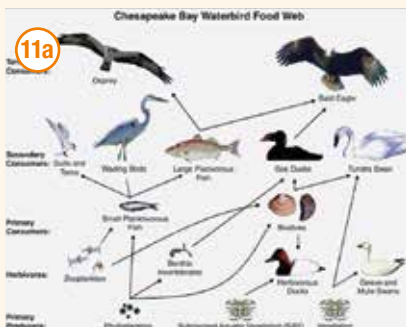
- a. Als de overheid achterblijft, moeten de burgers de handschoenen opnemen. Deze organisatie gaf zowel de Nederlandse overheid als, recent, Shell een dreun via de rechterlijke hamer: de CO2 emissies moeten omlaag! [8e van 14]
- b. Ok, je moet er even voor naar de maan, maar dan heb je ook iets wat, in tegenstelling tot deuterium en tritium, schone kernfusie oplevert. [2e van 8 – naam element (6 letters) + verbindingsteken + cijfer]

CATEGORIE 10

- a. Dertig jaar na de kernramp in de Oekraïne waren de gevolgen nog steeds voelbaar. Zelfs rendieren en schapen in Noorwegen vertoonden nog een hogere graad van radioactiviteit. Reactor IV van de kerncentrale V.I. Lenin. Waar? [4e van 10]
- b. 'Witte steenkool'. [4e van 11]

CATEGORIE 11

- a. Het is eten en gegeten worden, in deze uitgebreide (vaak grafische weergave van de) Wie-eet-Wie-ketens in de ecologische gemeenschap. [7 van 10]
- b. Groep wetenschappers en hun publicaties werden vaak bekritiseerd, maar hun centrale thema staat, als nooit tevoren, weer 'op de kaart'. [16e van 23]

CATEGORIE 12

- a. Graadmeter voor de verscheidenheid aan levensvormen op de planeet. Maar ook bv. binnen een enkel ecosysteem, of een specifiek gebied op aarde. Welke term? [8e van 14]
- b. Brandstofmotor met Elektromotor == Hybride. Een hybride fiets werkt met Batterijen en ... [5e van 11]

CATEGORIE 13

- a. De cijfers verschillen enigszins, afhankelijk van welk land uw spijkerbroek produceerde. Maar gemiddeld was daar, van katoenproductie tot verven, 8000 tot 10.000 liter (schoon) water voor nodig. Welke nijverheid is wereldwijd een van de meest vervuulende? [16e van 16]
- b. Verkleining van de wereldbevolking is geen populair thema. Maar: 'Linksom of rechtsom'. En rechtsom wordt dan een kleinere persoonlijke 'footprint'. Hoe noemen we dat, met een werkwoord? [10e van 13]

CATEGORIE 14

- a. "Wat met de aarde gebeurt, gebeurt met de zonen van de aarde. Als de mensen op de grond spuwen, spuwen ze op zichzelf. De aarde behoort niet toe aan de mens, de mens behoort de aarde toe." Wie (er zijn naamvarianten) schreef deze woorden (vergeefs) in 1854 aan de toenmalige president van de Verenigde Staten? [3e van 5, van zijn titel]
- b. Zonne-energie via andere hemellichamen? Met CaTiO3 heb je uitstekende geleiding en kun je het materiaal (in tegenstelling tot Siliconen) als vloeistof door de ruimte vervoeren – om de panelen ter plekke te maken. [8e van 10]

CATEGORIE 15

- a. Opwarming van de aarde iets van de laatste decennia? We hadden het eerder kunnen weten. In 1896 voorspelde een Zweeds chemicus al dat de temperatuur zou stijgen door verbranding van fossiele brandstoffen. Hij werd, natuurlijk, genegeerd. Wie? [5e van 6, voornaam]
- b. Eb en vloed zijn betrouwbaar genoeg om, vooral op plaatsen waar het waterhoogteverschil tot meters kan oplopen, benut te worden. Wat krijgen we dan? [3e van 14]

OPLOSSINGEN JUNI 2021

Cryptogram

- Horizontaal** 4) Trekorgel 8) Goedgebekt 10) Panne 11) Spiegelpaleis 12) Vaccinatiebewijs 13) Lettergreep 14) Stokbrood 15) Blikgroente 18) Afbeelden. **Verticaal** 1) Jeugdpuistjes 2) Zombiebanaan 3) Heet 5) Monniksgelofte 6) Bouwval 7) Op water en brood 9) Kledingstuk 16) Lof 17) Geel.

OPLOSSING JULI/AUGUSTUS 2021

Oplossingswoord Zomerpuzzel 2021														
9	5	13	7	2	14	10	4	6	1	15	12	3	8	11

De winnaar van de junipuzzel 2021 is M.A. Boendermaker uit Eelde. Renée Merkestijn krijgt een eervolle vermelding voor de meest spitsvondige omschrijving: uitzonderling – de uitzondering die de regel niet bevestigt.

Stuur uw oplossing van een puzzel naar keuze vóór 25 augustus 2021 naar de puzzelredactie van de Tribune; Snouckaertlaan 70, 3811 MB Amersfoort of tribunepuzzel@sp.nl Vergeet u niet uw naam en adres te vermelden. Onder de inzenders van een goede oplossing wordt een gesigneerd boek verloot uit de SP-boekenstal.

THEO DE BUURTCONCIERGE

